

Fișă de pe lângă Magazin Marea
Biblioteca școlii.

București.
Iulie 19

DIN PUBLICAȚIILE CASEI ȘCOALELOR

R. M. 30
I

CARTEA VREDNICIILOR ROMÂNEȘTI

Alcătuită pentru tineri și bătrâni

DE

613188

GEORGE COȘBUC

152046

1410



BUCUREȘTI

Tipografia „Cultura Neamului Românesc” Lipscaii-Noui 12

— 1923 —

1956

58282 Dublet

152946

RC 18562

58282 Dublet

B.C.U. Bucuresti



C152946



Sus inima

Avem o mândră țară —
Prin timpi de jule amară
Strămoșii se luptară
S'o scape de stăpâni.
Azi singuri noi, Români
Suntem în ea stăpâni,
Sus inima, Români !

O lege avem străbună —
Prin veacuri de furtună
Ea n'a putut s'apună
Strivită de păgâni.
Ne-a fost Cel-Sfânt tărie
Și-'n veci o să ne fie:
Sus, inima, Români !

In țara românească
De-apururi să trăiască
Credința strămoșească
Și graiul din bătrâni.
Spre Domnul țării gândul
De-apurui noi avându-l,
Sus inima, Români.

G. Coșbuc.



Țara și Poporul

Dunărea, Marea, Tisa și Nistru — iată cele patru hotare, cari 'ngrădesc pământul Țării Românești.

Am fost trăit, pe vremuri, în graniți mai strimte. S'au fost învărtit, pe vremuri, paloșele sclipitoare ale Voivozilor noștri și peste Carpați și peste Prut. Dar s'au vărsat încoace înecuri de potop, neamuri pe neamuri s'au împins, — noroade, ce nu le mai încăpea lumea, au curs mereu peste noi, ș'a trebuit — ca să putem trăi — să ne mai strângem țara, și dela miază noapte și de la răsărit.

Aduși în Dacia de împăratul Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia acelor două popoare mari din cari ne tragem, și nu odată, în zbuciumul atâtor veacuri, ne-am arătat urmașii vrednici și ai legionarilor biruitori, cari au vânzolit lumea ș'au abătut codrii ca să răzbată în cetatea lui Decebal, și ai uriașilor învinși, cari, ne mai putându-se apăra, și-au dat o moarte așa de măreață și de tragică în flăcările Sarmisegetuzei. De atunci au trecut aproape două mii de ani. Multe războaie am avut și multe

nenorociri ne-au călcat în vremea asta. Vijelii cumplite-au trecut peste noi, la toate-am ținut piept, și nu ne-am dat, ș'aici am stat. — Ca trestia ne-am îndoit sub vânt — dar nu ne-am rupt.

Ș'am rămas stăpâni pe moșioara noastră. Știe numai bunul Dumnezeu cu cât sânge ne-am plătit noi pământul acesta, scump tuturor Românilor, — scump pentru frumusețile și bogățiile lui, scump pentru faptele mărețe și înălțătoare cari s'au petrecut pe el.

Odihnească 'n pace gloriosul Ștefan, că n'au fost spuse 'n deșert cuvintele mândre și 'nțelepte, pe cari ni le-a lăsat cu limbă de moarte: „Dacă dușmanul vostru ar cere legăminte rușinoase dela voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decât să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă, se va îndură de lacrimile slugilor sale și va așeză iarăș pe urmașii voștri în voinicia și puterea de mai înainte“.

Din strașina munților, ce 'nalță marginea țării dela Severin până la Drohoi, râuri frumoase, dătătoare de vieață, și nenumărate pârae se despletesc, în cărări de argint, peste 'ntinsele șesuri ale Valahiei, și printre dealurile blânde ale Moldovii. Singură câmpia Ialomiții s'așterne tăcută, netedă, uscată — vast ostrov însetat, în mijlocul atâtor ape ce 'mpodobesc pământul României. Doarme sub

șuerul vânturilor deșertul larg, nemărginit al Bărăganului. De mii de ani visează râuri limpezi și lacuri sclipitoare: în zilele senine de vară, visu-i se răsfânge 'n undele aerului, și 'ngână peste lanurile și bălăriile uscate ale pustiului acele ape vrăjite, amăgitoare, ale „mirajelor“, așa de frumos numite de popor „apa morților“.

Călătorii străini, cari-au străbătut văile României, pe drumuri hrintuite, în căruțele de poștă de-acum patruzeci de ani, cu greu ar mai cunoaște astăzi locurile pe unde-au umblat. Li s'ar părea că altă țară s'a pus între Carpați și Mare. Și'ntr'adevăr o țară nouă s'a ridicat deatunci în Răsăritul Europei. Moșia lui Mircea ș'a lui Ștefan, libera și mândra Românie de azi a crescut și în laturi, dar crește și în sus și saltă zi cu zi — o saltă puterea tinereții și setea de lumină! — Din hotar în hotar, în lung și'n lat, o prind acum, ca 'ntr'o rețea, șoselele netede, pietruite, și linii ferate, înșirând pe firele lor orașele 'nflori-toare și sutele de fabrici ce scot la lumină bogățiile țării.

Al. Vlahuță



Țările Românești

Din țara Basarabilor, pg. 7—11

Iată, Ardealul, țară largă, cât Muntenia, înconjurată de toate părțile de munți, ca o cetate de zidurile ei. Intr'adevăr cetate, de Dumnezeu făcută și parcă anume dată nouă să ne fie adăpost. Ardealul e închis cu multă putere, — de toate părțile, și numai pe ici pe colo poți străbate într'însul prin trecătorile primejdioase ale munților pe câte-o vale cu prăpăstii. Roată împrejurul Ardealului sunt așezate cele șapte țări ale Românilor, ca un șanț negrăit de larg în jurul cetății.

Spre miază-zi e Muntenia, care merge din munte până 'n Dunăre și de-alungul până în Mare. La răsărit e Moldova până în Prut, care o tăie drept în două, căci ea ține înainte încă mai pe-atâta până în râul cel mare al Nistrului. Partea asta e acum scoasă de sub stăpânirea Rușilor și se chiamă cum a chiebat-o din gura noastră, Basarabia, adică țara Basarabilor celor ieșiți de peste Olt.

Spre miază-noapte, de-asupra Moldovei, e Bucovina, cuibul cel vechiu al Moldovenilor, căci la Suceava în Bucovina a fost scaunul Domnilor și-al Metropoliților din Moldova cea

mare de altă dată. Din Suceava s'a războit Ștefan-cel-Mare, fulgerul bățăilor, aproape cincizeci de ani cu Turcii, cu Leșii, cu Ungurii, cu Tătarii, cu Cazacii și Săcuii, și a purtat patruzeci de războaie în viața lui și 40 de biserici a făcut, după fie-care războiu câte una. Domn nebiruit, care a vrut să așeze țara între neastâmpărate neamuri străine, cât a trăit nu și-a descins sabia dela brâu și erà de-apururi călare. Astăzi țara lui Ștefan, Bucovina, smulsă de sub stăpânirea Austriacilor, care ne-au luat-o cu sila, căci au făcut pe Turci să li-o dea, iar Turcii în prostia lor au dat-o, cu toate că n'aveau nici un drept și s'au apucat să vândă ce nu erà al lor, a revenit la sânul patriei mame.

Spre apus de Bucovina e țara Maramureșului, locul de baștină a lui Dragoș și Bogdan Vodă, cei ce-au descălecat Moldova. În Maramureș, într'acel colț apărat de munți, s'au adăpostit Românii pe vremea urgiei păgânești ca și în țara Făgărașului și în Banatul Craiovei, și și-au ascuns aici sub spuză cărbunii, sămânța focului, ca s'o aibă la vreme, precum au avut-o și-au trecut-o în Moldova, ca s'aprintă focul mare.

Dincolo de Maramureș, pe partea despre apus a Ardealului e Crișana, numită așa după cele trei râuri: Crișul alb, Crișul negru și Crișul repede, și merge până la râul cel lat al Tisei, ce mărginește șesul cel mare al țării Ungurești.

Sub Crișana, scoborând până 'n Dunăre,

vecină cu Oltenia, este țara Timișoarei, numită Banatul, alt cuib al Românilor, căci apărat cum e de munți și de Dunăre și însuși el fiind muntos, a fost totdeauna adăpost al Românilor. Și așa cum e vecin cu Gorjul și cu Hațegul din Ardeal, și sunt toate trei colțuri de țară prin munți, aici a fost și cuibul lui Decebal și-acelor mai târziu aduși de Traian, într'acest loc a fost o adevărată și neclintită vatră a Românismlui.

C. Coșbuc



In șanțuri

„Burcel în șanț muri strivind
O tigvă păgânească,
„Șoimu 'n rădan căzû răcnind:
Moldova sa trăiască!“
Curcanul cel voinic și bun,
El, Peneș spune-acestea.
Dar n'a spus tot. Eu vreau să spun
Deplin acum povestea.

Burcel erà Oltean, un puiu,
Ajuns din întâmplare
Intre flăcăii din Vasluiu,
Viteaz minune-mare.
Iar când muri, strivind în șanț
O tigvă păgânească,
Strigat-a bietul dorobaș:
Muntenia să trăiască!

Burcel și Șoim, trăsniți în sbor
Căzură 'n șanț deodată;
Strigând deodată țara lor,
Cu gură 'nflăcărată.

Dar lângă ei căzut, gemea
Tot într'aceiaș oră
Un biet sergent ce se trudea
Sărmanul om, să moară.

El auzise pe cei doi
Ce spuseră 'n cădere,
Și trist el se 'nălță 'n noroiu,
Privindu-i cu durere.
Le zise-apoi: „O țară e,
Cum una ni-e mânia!
Muntenia, Moldova — ce?!
Trăiască România!”

Atunci și Șoimu și Burcel
Cu fața înseninată
Priviră lung și-adânc la el,
Și-au tresărit deodată.
Spre acelaș loc, spre nord, privind,
Și sus apoi, tăria,
Toți trei strigar' atunci murind:
Trăiască România.

G. Coșbuc



Cântec

Țar'avem și noi sub soare,
Și-o râvnesc dușmani destui
Dar prin vremi asupritoare
N'am lăsat-o nimănu-i.
E bogată, zici! Vezi bine,
E bogată, căci în ea
Multe inimi sunt străine,
Și-i frumoasă, că-i a mea.
Dacă-i mică nu-i de-ocară,
Căci în ea viteji mai sunt,
Și-apoi, și la noi în țară
Crește fierul din pământ:
Când voim, îl știm culege,
Știm cum să isbim cu el
Când dușmani lipsiți de lege
Vin spre noi cu gând mișel.

Steag avem și noi, străine,
Și-l iubim cu jurământ.
Ziua răului când vine,
Ce frumos se sbate 'n vânt!
E frumos și steagul vostru
Dar pe-al nostru de-l privesc

Tot mai mândru este al nostru,
Și mai sfânt, că-i românesc.
Rupt de-asprimile furtunii
Râscolite de dușmani,
L'au purtat cinstit străbunii
Prin atât amar de ani.
De ne chiamă azi la moarte
Veseli mergem la războiu:
Să dea Domnul să ni-l poarte
Și nepoții tot ca noi.

Știm și noi o lege sfântă,
Și de mii de ani acum
Stăm cu ochii tot spre țintă
Mergem tot pe-acelaș drum.
Pentru sfânta lege a crucii
Pentru limba ce-o vorbim:
Ce de-oțel pe săbii lucii
Pus-am noi de când trăim!
Știe Dumnezeu de-i bine
Ori de facem vr'un păcat —
Dar noi știm c'ășa e bine
Să ținem ce-am apucat.
Pentru lege, pentru limbă,
Noi cu gura prindem foc:
Numai vântul se tot schimbă,
Inșă munții stau pe loc.

Sunt și neamuri mai cu nume,
Mai vestite la războiu;
Or fi multe poate 'n lume,
Câte n'au ajuns la noi.
Dar noi știm ce ne 'nvățară

Cei ce-au fost, și când rostim
Vorba sfântă „neam și țară“
Noi, străine, tresărim.
Pentru cel ce ne iubește,
Tot ce-avem noi dăm cu drag,
Dar când neamul ni-l hulește,
Și vrășmaș ne vine 'n prag,
Mii de oști cu ei s'aducă:
Noi suntem Români destui —
Când de piept cu noi s'apucă,
Aibă-l Ceru 'n mila lui!

G. Coșbuc

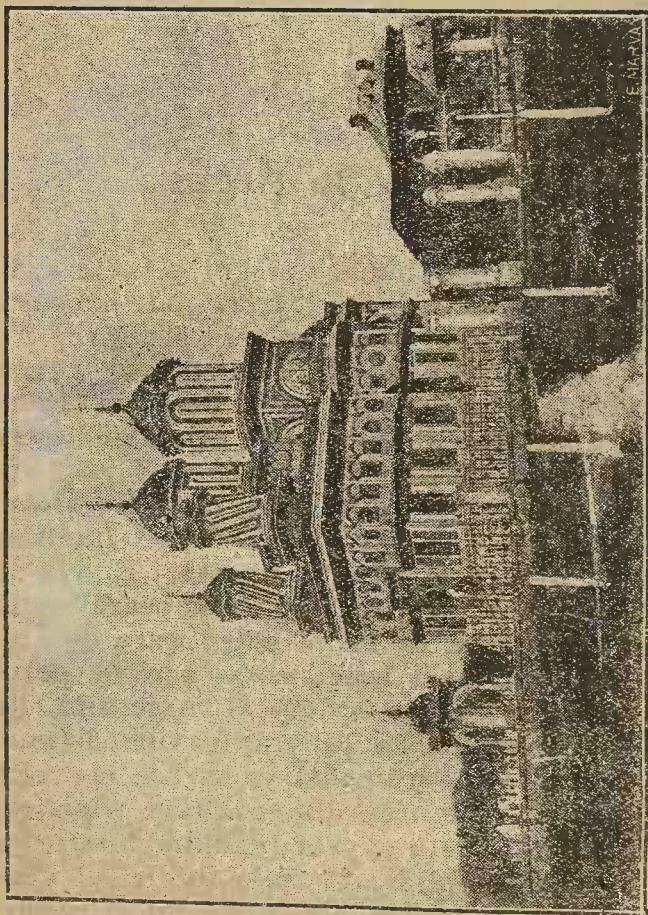


Curtea de Argeș

Cine ar mai zice azi că acest orășel retras, liniștit, cu căsuțele lui joase, împrăștiate pe coasta unui deal, a fost odinioară capitala țării! Nimic — nici măcar ruinile nu i-au mai rămas din vechia-i mărire. În jurul Bisericii Domnești, unde se odihnesc oasele primului nostru voevod *Radu Negru*, de abia se mai văd, din bălării, urmele vechiului palat al Basarabilor. Și totuși, călători din toate părțile lumii se abat cu drag prin părțile acestea. Ei vin să vadă minunata zidire care 'ntrupează visul voevodului-artist de-acum patru sute de ani.

În mijlocul unei lunci, ce se așterne puțin mai în sus pe malul stâng al Argeșului, la poalele Cârpaților, ca din vrăjirea unor basme, răsare uimitor de frumoasă, cu turlele ei svelte aurite, încinsă de brăe albe sculptate 'n piatră, strălucitoare ca un juvaer, mândra biserică a Curții-de-Argeș. Ridicată, pela începutul veacului al șaisprezecilea, de înțeleptul și cuviosul domn Neagoe Basarab, stricată apoi de vreme, de foc și de cutremure, ea a fost din

nou întemeiată și împodobită după vechile-i izvoade în zilele glorioșului nostru rege Carol I.



Curtea de Argeș

Zidită toată în piatră, îmbrăcată ca într'o rețea de sculpturi migălite cu o rară măestrie, clădirea 'ntreagă pare c'ar fi dintr'o singură bucată, și,

ori din ce parte o privești, îți înfățișază o desăvârșită armonie de linii și de proporții. E fără îndoială una din cele mai frumoase biserici ale răsăritului creștin. Vechea legendă spune că meșterul Manole, pentruca s'o poată isprăvi a trebuit să 'ngroape de vie în zidurile ei, pe buna



Fântâna lui Manole

și scumpa lui soție, — vrând înțelepciunea poporului să ne arate cu această, câtă jertfă și tărie de suflet se cere unui om, ca să poată duce până la sfârșit o așa de grea, o așa de măreață și de minunată lucrare. În fața bisericii, de partea cealaltă a drumului, e vestita și binecuvântata Cișmea, numită „Fântâna lui Manole“.



Puțin mai la deal, de marginea luncii, e așezat palatul episcopiei de Argeș, reînویت odată cu biserica. Dela una din ferestrele acestui palat îmi las privirea 'n jos, pe valea adormită sub farmecul lunei. Noaptea e limpede și răcoroasă. Peste toate domnește o liniște, care te 'ndeamnă la visuri. *Numai Argeșul, călător fără odihnă,* trece hăulind pe spintecătura văilor, și undele lui vorbesc într'una, când mai tare, când mai încet. *Vorbesc undele lui de măreția și frumusețile Negoiului, din coapsa căruia au izvorât,* de cordii lui deși, adânci, nestrăbătuți, unde fiarele șed fără frică tolănite 'n luminișuri, ș'ascultă ca omul cântecul privighitorilor, unde mușchiul e moale ca perna de puf, și izvoarele albe ca spuma laptelui, și brazii așa de 'nalți, că-ți cade căciula din cap când stai să te uiți în vârful lor. *Vorbesc undele Argeșului de strășnicia stâncilor dela Chei,* pe cari le-au biruit și le-au lăsat în urmă ca pe niște cetăți dărăpănate; vorbesc de comorile pământului acestuia îngrășat cu sângele atâtor viteji, de mândrețea plaiurilor, de rodnicia pășunilor și holdelor pe cari le scaldă, de turmele pe cari le-au adăpat, de chiotele ciobanilor și de tânguirea dulce a doinelor, pe cari le-au ascultat cu drag în lunga și zbuciumata lor călătorie.

Al. Vlahuță



Cărturăria românească

Românii sau Moldo-Valahii, cum ne numesc străinii, sunt unul din popoarele care în vârsta de mijloc s'au deosebit mai mult prin virtuțile militare și prin lucrările duhului.

Ei mai întâiu în Europa avură armate permanente. Ei în vreme de mai multe veacuri au fost apărătorii religiei și ai civilizației în contra islamismului și a barbariei asiaticе. Numele lui Mircea cel Mare, lui Vlad Țepeș, lui Ștefan cel Mare, care s'a numit bulevardul creștinătății însuși de capul lumii catolice, a lui Mihai cel Viteaz și a lui Șerban Cantacuzino, care cu Sobieski a scăpat Viena de stăpânirea semilunei, merită de a fi cunoscute de toți cei ce se interesează la binele omenirii; căci cu sângele lor vărsat ei au oprit pe musulmani de a pătrunde în pieptul Europei, și prin urmare ei au bine meritat dela patrie, dela creștinătate și dela civilizație. În timpurile de pace, ale căror dulceață ei arareori au gustat, Românii s'au deosebit prin principiile lor de dreptate, prin instituțiile lor politice și prin cultura științelor și a artelor de deosebite feluri. Ei au fost din cei d'întâiu care au consfințit toleranța religiilor și liber-

tatea conștiinței, care au îmbrățișat tiparul (1512), care au adoptat limba națională în bisericile (1640), cancelariile și școalele lor, ce în al XV-lea, al XVI-lea și al XVII-lea veacuri se bucurau de o reputație întinsă și unde s'au format un mare număr de oameni însemnați, între care Sobiestki cel Mare, fratele mântuitorului Vienei.

Codicele lor au slujit de model la ale Rusiei, și instituțiile lor au fost admirate de Petru cel Mare. Mulți dintr'înșii și-au făcut o reputație literară în Europa ; și a cită numele unui Nicolae Milescu, învățătorul reformatorului Rusiei și cel d'întâiu ambasador al acestei puteri în China, a unui Petre Movilă, fondatorul Academiei dela Kiev, a unui Pavel Berindel, sub numele de Rutinski, autor al celui d'întâi dicționar slavo-rusesc, a unui Herescu, scriitor vestit și fondator al Universității Moscoviei, al unui Dimitrie Cantemir, istoric al Turciei și președintele Academiei de științe dela St-Petersburg, a unui Antioh Cantemir, *Boileau* rusesc, ar fi a dovedì îndestul și la cei mai neîncrezători, că acest popor, cu toate că neconținut a fost pradă războaielor străine și opresiei dinăuntru, dar n'a încetat de a cultivà artele păcii ; astăzi încă manuscrisele sale cele vechi și cusăturile sale cu aur și mărgăritar se privesc de învățați și călători ca cap-d'operă de caligrafie și adresă și s. c. l.



Jocul călușarilor

Nu este popor unde se vorbește limba românească, la care să nu fie cunoscut *jocul călușarilor*, ce se face în săptămâna dinaintea Rusaliilor. Se adună mai mulți tineri, jucători buni, și formând o ceată, se înfrumusețează cu deosebite lucruri, cu pene de păun, și alte asemenea, și se înrolează pe o săptămână — ori și pe mai mult, după împrejurări — sub o flamură (steag) ce înalță. Unul dintr'înșii se îndatorează cu o credință religioasă a ține tăcerea în tot cursul săptămânii, sau în tot cursul jocului, ori cât de lung ar ține, și așa devine mut de bună voie. Jocul, când se face regulat, se formează într'acest chip: La sunetul lăutelor săvârșesc tinerii jucători deosebite săltări, urmate de versuri produse de ei într'adins, al căror refren este totdeauna: „pe ea!“ Flamura ori se ține în mână în timpul jocului, ori se împlântă în pământ, și joacă împrejurul ei, și fiecare jucător trece pelângă ea, în semn de curtenire, până când strigând neîncetat „pe ea“, unul dintr'înșii o răpește, și fug cu toții în larmă. După aceasta întâlnindu-se, își încrucișează toiegele în semn de bă-

tălie. Unul' din ei se ridică pe un loc mai înalt, de unde vin alții să-l alunge. El se apără acolo, și strigă, *că e moșia lui, și cetatea lui e întărită*. Pe urmă după deprinderea și îndemnarea jucătorilor, se fac felurimi de jocuri gimnastice. Femeile au o superstiție de a lua dela călușari felurimi de lucruri, vestminte, mâncare, iar mai ales aiu (usturoiu), crezând că dacă au jucat călușarii cu acelea, sunt bune de leacuri: de friguri și de alte boale.

Origina acestui joc se vede curat și după felul său și după versurile ce se cântă la dânsul, că este jocul Romanilor, întocmit de străbunul nostru Romul, pentru răpirea Sabinelor. Penele de păun, cari la cei vechi eră pasărea zeei Junona, a geloziei, care eră acei Argus cu ochi mulți, ce priveghiază asupra obiectului iubirii sale, e un fel de deviză, ce călării romani, purtau la cap, spre semn, că trebuie să aibă în minte gelozia Sabinelor, cari i disprețuiseră.

Secretul întreprinderii călărilor romani, trebuie să se păzească sub pedeapsă de moarte. Mutul de bună voie se vede figurând în joc. Scopul jocului eră ca să atragă femeile sabine, și călușarii până în ziua de astăzi atrag femeile cu felurite obiecte, carele prin decursul a mii de ani, deveniră superstițioase. Jocul se încheie prin răpirea Sabinelor. Semnalul răpirii eră „*pe ea*“, adică „*pe fată! n'o lăasă!*“ Călușarii nu încetează a repetă acest semnal, și încheie jocul cu răpirea flamurei, după ce o au curtenit, și fug cu ea cu larmă mare.

După aceasta începe un fel de serbare de triumf, în care se săvârșesc jocuri gimnastice. La capătul jocului călușarilor se vede curat chipul unui războiu, ce avură Romanii în urmă cu Sabinii; închipuirea lui Romul, ce stăruiește a-și apăra moșia și cetatea, și în urmă pedeapsa unuia dintre ei, care fuge din societatea lor, închipuiește ori uciderea lui Remu, care a sărit peste zidul cetății, ori răzbunarea asupra Sabinilor. Toate înfățișează foarte luminat și sub un chip alegoric, păstrat și desfigurat în decursul timpurilor, începutul și originea noastră. Chiar și vorba *călușar*, nu însemnează altceva decât *călăr*.

I. Eliade Rădulescu



Graiul neamului

„Fie a voastră 'ntreaga țară,
Și de cereți vă mai dăm,
Numai dați-ne voi graiul
Neamului“ și se sculară
Să ne vremuiască traiul
Câți dușmani avem pe lume!
Graiul ni-l cereau anume,
Să li-l dăm!

Dar nestrămutați strămoșii
Tot cu arma 'n mâini au stat.
Au văzut și munți de oase,
Și de sânge râuri roșii,
Dar din țara lor 'nu-i scoase
Nici potop și nici furtună.
Graiul lor de voie bună
Nu l-au dat!

Astăzi stăm și noi la pândă,
Graiul vechi să-l apărăm;
Dar pe-ascuns dușmanii cată
Să ni-l fure, să ni-l vândă.
Dacă 'n vremea turburată
Nu ne-am dat noi graiul țării,
Azi, în ziua deșteptării,
Cum să-l dăm?

Repezi trec ca vifor anii,
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Sta-vor și de-acum dușmanii
Graiul nostru să-l omoare.
Dar să crape ei cu toții :
Nu l-am dat, și nici nepoții
Nu-l vor da!

G. Coșbuc



Cântecul lui Iancu

Astăzi cu bucurie
Românilor veniți,
Pe Iancul în câmpie
Cu toții-l însoțiți
Spălați armele voastre
Cu grabă s'alergăm,
Din câmpurile noastre
Pe dușman s'alungăm.

Marte zeule,
Mare bravule,
Cu noi să fii.
Tu însoțește
Și 'nsuflețește
Pe ai tăi fii

Optzeci de oi despoaie
Și prin frigări le pun ;
De fluer de cimpoaie
Pădurile răsun.
Românii se așează
Pe lâng'un mare foc
Și Iancul ospătează

Cu dânșii la un loc.
Marte zeule ș. a.

Sunt gata, stau cu toții
Să plece la izbânzi,
Să prigonească hoții
Să capete dobânzi.
Iancul merge 'nainte
Pe-un cal cu ager curs
Și peste 'mbrăcăminte
Poart-o piele de urs.
Marte ș. a.

Iată voioși porniră
Românii cei voinici
Ca lanțuri se înșiră
Pe-a dealului poteci,
Nevestele cu jale
Privindu-i lăcrămând
Îi auzeau prin vale
Cum se duceau cântând.
Marte ș. a.



Cum trăia Domnitorul în război

Domnitorul nostru își avea cartierul în satul Poradim, cale de trei ceasuri pe jos până la Plevna.

Satul e sărăcăcios peste măsură, Bulgarii locuiesc în bordeie ; doi—trei Turci, cari se găseau în sat și avuseră niște clădiri de lemn în chip de casă, le-au aprins când s'au apropiat oștirile de Plevna. Prin sat e un singur drum, numai praf în zilele bune și noroiu până în genunchi în zilele cu ploae. Incolo nimic, nici primărie, nici școală, nici biserică.

Domnitorul își alesese cea mai bună locuință din sat, casa unui Turc care fugise. Eră la marginea satului, și avea două odăi, una fără ferestre—asta a fost făcută bucătărie—iar cealaltă cu două ferestre fără giaturi, lipită pe jos, strâmtă și scundă, așa cum sunt locuințele țăranilor prin satele sărace. Uși nu erau nici la tindă, nici la odăi. Curtea eră mărișoară, dar plină de gunoaie.

Aceasta eră locuința Domnitorului nostru, a Comandantului armatelor dela Plevna.

În ziua sosirii sale, Domnitorul a lăsat să i se facă o masă în odaie ; pe patru pari bă-

tuji în pământ, soldații au întins scânduri de brad, apoi au lipit geamurile cu hârtie, au spălat lavița Turcului, iar mai spre seară au adus un pat de tabără. Astfel odaia erà mobilată gata ; aveà masă, scaune și pat. Chiar în ziua aceia, în odaia aceasta, s'au adunat vre-o douăzeci de generali la sfat, bine înțele numai vre'o zece au avut loc în odaie, ceilalți au stat prin tindă, iar doi au stat afară cu capul vârât pe ferestre.


Mai târziu i s'a adus din Turnu-Măgurele scaune, pat și două mese, una de scris în odaie și alta pentru mâncare. Pe asta o aveà în curte, într'un cort de pânză.

Până a fost vreme bună, Domnitorul cu suita Sa, vre'o patruzeci de ofițeri, mâncau în curte. Când plouà, mâncau cu toții în tindă, pe rând, căci abià încăpeau câte șase la masă. Iar mesele lor nu erau mese de Domn, nici măcar de om cu dare de mână Mâncau din mâncarea soldaților, ciorbă și rasol, și câte odată friptură de berbec. Ouă, unt, zarzavat și altele erau aduse în fie-care zi din Turnu-Măgurele, cale de 50 de kilometri. Vorba vine, că erau aduse ; într'adevăr nu le vedeau cu ochii câte 3—4 zile, iar după ce au dat ploile și zăpada cu viscol, nu le-au mai văzut cu săptămânile.

Au fost zile când Domnitorul a mâncat pâine cu unt, și la amiazi și seara, și nu la masă, ci plimbându-se cu pâinea în mână prin odaie. Cam dela sărbătoarea Arhanghelilor, au început să lipsească de toate în tabără, chiar

și pâinea, și atunci în cartierul Domnitorului s'au scăzut la jumătate porțiunile de pâine, așa că generalii din suită erau buni bucuroși să aibă pâine goală, și n'o aveau. Nu erà chip să aduci de ale hranei din Turnu-Măgurele; se prăpădeau prin zăpadă carele cu merinde, ba mureau de frig boii din jug și soldații cari îi mânau, ba în urmă — ca vârf la toate — vântul rupsese podul de peste Dunăre și oștirile erau ursite să piară de foame. Prin Bulgaria satele erau pustiite cu totul: după ce de felul lor erau sărace, apoi mai ținuse cu de-ale mâncării o sută douăzeci de mii de oameni timp de patru luni.

G. Coșbuc



Crăciunul în Tabără

(Pe câmpia Smârdanului, 1877)

Și-acei ce de-apururi au glume,
Azi tremură mulți și 'ngheteți—
Pustii ei se simt, și-aruncați
Departe la margini de lume.

Iar cortu 'ngropat e 'n zăpadă :
Nu-i ușă, nu-i cale, nu-i loc.
In haine ca'n zi de paradă,
Țin pânea 'nghietată la foc,
Stând unul într'altul grămadă.

E freamăt în zare: e tunul,
Ori cântec de clopot din sat?
Crăciunul e astăzi, Crăciunul.
Flăcării țin capul plecat,
Și plânge 'necat câte unul...

Ard vesele flăcări pe vatră ;
Și-ai casei, la masă, gătiți.
Vin oaspeți, și cânele latră ;
Le ies înainte grăbiți
Ai casei pe pragul de piatră.
Iar pânea pe masă, vecină
Pe neted-întinsul ștergar

Cu vinul din oala cea plină ;
Și însuși bunicul, cel rar
La vorbe, azi râde și 'nchină.

Cu cârpa la spate legată
Nevasta se 'nvârte, având
Spre toți câte-o vorbă 'mbunată.
Și, locuri pe laviți făcând,
E suflet și inimă toată.

Din leagăn îi bâlbâie odorul.
Se luptă din mâni și e 'n zor
Să-și ducă la gură piciorul.
Afară e soare subt nor,
Dar haină de aur e norul.

Și-i hohot și râset în stradă,
Și însuși bunicul acum
Se 'ndoaie spre geamuri să vadă
Amestecul vesel din drum
Și lupta cu plumbi de zăpadă:

O ceată mai mare de fete,
Au prins pe flăcăi, mai puțini,
Și-aprinsă e lupta 'ntre cete,
Și toți de zăpadă sunt plini
Și 'n gură și 'n sânuri și 'n plete.

Și-aici în pierduta câmpie
Sânt ninse cărările-acum,
Se sbuciumă vântu 'n mânie,
Iar corbii 'n pribeagul lor drum
Dau roate prin zarea pustie...

G. Coșbuc



Intemeierea Regalității

Când a intrat în țara care-l alesese Domnitor, Prințul Carol a zis către cei ce-l întâmpinară: „In clipa în care am pus piciorul pe acest pământ cu sfințenie apărat, am și devenit Român. Cetățean astăzi, iar mâine soldat, de va fi nevoie. Eu voi împărtăși cu Românii și soarta cea bună și soarta cea rea“.

Unsprezece ani a fost, după vorbele sale, numai cetățean, dar a venit și nevoia când a trebuit să fie soldat, și pe cât a fost de înțelept cetățeanul, pe atâta a fost soldatul de vrednic.

Cât a ținut războiul, el n'a avut astâmpăr și alinare. Cinci luni încheiate a stat tot în tabără, în mijlocul oștirii luptătoare, ba de multe ori în focul plumbilor, și era cu capul într'o sută de părți: toate trebuia să le știe, toate să le vadă, toate să le cârmuiască, și să răspundă pentru toți și pentru toate.

Născut dintr'un neam de oameni rășboinici, El însuși are porniri spre fapte viteze. I-a fost dragă oștirea, și deacea îndată ce s'a așezat în scaun a început să-și întemeieze cu tot dinadinsul oștire stătătoare. A găsit la venirea Lui pușintică oștire, dar cu străduință multă

și cu mai multă voință a tot sporit-o, făcând-o asemenea oștirilor vechi ale altor țări. Și cât de bine ne-a prins oștirea! Dacă ne găseă războiul fără oștire îndeajuns, ori cu oaste neîngrijită, noi poate că și azi am fi plătit Turcilor bir.

Și-a făcut o oștire vitează, căci Românii din firea lor sunt porniți spre lupta dreaptă a vitejiei, și, cu puțină trudă, faci din ei oșteni desăvârșiți. Vechii Voevozi aveau oștiri puternice nu prin mulțimea lor, ci prin voinicie și iscusință. Cântecul ferentarului zice:

Inte ca săgeata tabăra străbate,
Bate singur zece, cincisprezece bate,
Ferentar sunt eu!

A fost o vreme, când singuri noi Românii aveam o oștire stătătoare în toate țările de pe atunci ale Europei. Țările pe atunci aveau numai lefegii, oșteni plătiți, cari după isprăvirea războiului se imprăștiau; iar oștirea noastră eră, după felul oștirilor de astăzi, nu adunată în pripa primejdiei și risipită după isprăvirea răului, ci totdeauna sub arme pelângă Voevod. E adevărat că legea, limba și moșia ne-au fost mântuitorii noștri; lor le mulțumim viața pe care ne-am strecurat-o printr'atâtea primejdii ale veacurilor. Dar legea ne-am apărat-o cu sabia, cu sabia ne-am apărat și moșia. Dumnezeu nostru a fost un Dumnezeu al războaelor, și numai oștile ne-au mântuit capul.

Grija cea dintâiu și cea depe urmă a marilor Voevozi, pe câți i-am avut noi de-alungul vremii, a fost întărirea neamului nostru. Nea-

mul românesc a fost și este neam statornic așezat. De când își aduce lumea aminte, pe noi aicea ne știe, pe marginile Dunării și pe coastele Carpaților. Aceasta ne-a fost, poate, norocul cel mai mare dintre câte le-am avut. Au răsărit neamuri de atunci — căci sunt două mii de ani — și s'au stins, iar noi am rășbit prin veacuri și-am rămas tot unde am fost. Au venit peste noi limbi străine și au căutat să ne împrăștie, ori să ne împingă în lături, ca să-și facă loc, și poate că ne-au clintit vremelnicește și ne-au revărsat pe delături, dar precum apa valului isbit pe țârm se scurge iarăși la matcă, așa și noi ne-am întors la locul așezării de baștină.

S'a adevărit cu noi vorba, că apa trece pietrele rămân.

Rău! care nu ne-a lăsat să ne întărim într'ajuns, a fost că aveam două domnii, a Munteniei și a Moldovei. Și eram împărțiți în fața dușmanilor.

Și răul s'a tot sporit, și-n urmă Turcii ne au copleșit, așa că mai mult de-o sută de ani n-am avut nici Domn, nici țară, căci țara ne eră robită și Domnul un slujbaș al Turcilor.

Dar răul acesta ne-a deschis ochii și ne-a arătat primejdia. De când am început să răsuflăm iarăși, cel dintâiu gând ne-a fost Unirea Domniilor.

Strămoșii noștri or fi înțeleș ei ce bine le-ar fi adus unirea Moldovei cu a Munteniei, dar poate vremile și străduințele dușmanilor nu le-au îngăduit s'o facă. Deodată cu unirea

țărilor surori noi am ajuns s'avem un Domn statornic ales de noi, nu trimes cu de asila de Turci și de Ruși. Cel dintâiu Domn al Românilor uniți, vrednicul de amintire vecinică, Alexandru Ioan Cuza, nu erà întru toate pe voia stăpânilor, cari ne ținură parte în po-triva Turcilor și ne-au ajutat să ne unim. Ele cereau să ne alegem un Prinț dintr'un neam de Domnitori străini. Atunci am ales pe Prințul Carol.

Neamul nostru, unit fiind, s'a deșteptat tot mai mult, a prins puteri din an în an tot mai temeinice, și se simțià tot mai în stare să fie volnic pe soarta lui. Domnia statornică ne-a adus o oaste statornică; și astfel bizuin-du-ne pe trăinicia neamului, pe Domn și pe oaste, la 1877 când s'au încurcat Turcii iarăși în războiu cu Rușii, neamul românesc s'a simțit tare îndeajuns ca să scuture jugul robiei turcești. Și ca să dovedim, că suntem vrednici de libertate, am trimes oștirile noastre peste Dunăre să se măsoare cu Turcii.

La patru ani după războiu, la 1881 Domnia noastră a fost ridicată în vaza lumii și pusă alături cu stăpânirile străine cele de treaptă mijlocie. Că până atunci Domnia noastră erà Principat, iar Domnitorul nostru erà Prinț sau Vodă. Dela 1881 țara noastră e regat, iar Domnitorul e Rege.

De aci înainte scaunul țării noastre se va moșteni din tată în fiu, adică fiiul cel mare, întâiul născut — fetele n'au dreptul să dom-nească — va sta pe scaunul României după

moartea tatălui său. Așa spun legile țării.

Dar dintr'un început chiar, după voia lui Dumnezeu, s'a făcut o schimbare în legea moștenirii tronului. Domnitorul nostru n'a avut parte de copii — a avut numai o copilă, pe principesa Maria, care a murit în vârstă de trei ani. Și astfel scaunul țării noastre i se cuveneà fratelui mai mare al Domnului, Prințului Leopold. Dar El n'a primit scaunul, lăsându-l fiului său Ferdinand.

El, deci, nepotul de frate al Domnitorului Carol, a fost nădăjduitul urmaș în scaunul Domniei românești după Carol I.


Precum fiecare om caută să și întemeieze o vatră de moșnean, să ridice o casă pentru ai săi, așa și Domnul Carol și-a clădit castelul Peleş la Sinaia, ca să fie cuibul familiei Hohenzolern și vatra de moșneni ai celor din familia domnitoare.

De-acù înainte numai ajutorul lui Dumnezeu să se reverse asupra neamului și a țării noastre, căci noi cei de astăzi am pus o temelie neclintită Domniei românești, ne-am svârcolit să întărim neamul, unindu-l sub un singur cap, pornindu-l pe calea Dreptății și a Luminii, și prin încordările noastre am făcut așa de mărețe fapte încât vor fi de vecinică pomenire prin cărți și ca un vecinic soare vor străluci prin veacuri strănepoților noștri.

Numai dela cumințenia noastră a tuturor atârnă de acum pelângă voia Celui-de-sus, soarta Românilor. Să ne încredem ca și până acum în puterile neamului nostru și să fim

gata de luptă și de jertfe, când e vorba de țara în care zac înmormântate oasele părinților noștri și, iubindu-ne unii pe alții, să adunăm toate năzuințele vieții noastre în spre o singură țintă a neamului întreg, spre ținta cea cuprinsă într'aceste patru vorbe: **Patria și dreptul meu.**

G. Coșbuc



Cântecul Redutei

In redută numai lei ;
Uite-i, mă, Başibuzucii,
Eu de aici le-aud papucii !
Dar mai mare peste ei
Cine-mi e ! Vr'un Strâmbă lemne ?
Ci-că, şi mai şi, pe semne,
Unul, Ciaca-Paca-Bei

Câte cinci pe-un ban să-i vinzi,
Că sânt tot oşteni pe alesul,
De viteji le saltă fesul,
Pitulaţi pe după grinzi.
Se 'ntind, nene, de căldură
De le-ajung genuchii 'n gură —
Maşală, cu ei te prinzi?

Ce te uiţi tu, că sânt goi ?
Aşa-i Turcu 'n vitejie,
Svârle haina ca să fie
Sprinten foc, când e 'n răsboi.
Dârdăesc din dinţi, mă, vere —
Lasă-i, mă, că-şi fac putere
Dinţilor, să muşte 'n noi.

Și într'o zi — să vezi acū —
Osman porunci să-i puie
Tălpilor la cisme cuie,
Și-apoi, ce-o fi fost, ce nu,
Că sări pe băț călare
Și alergând în fuga mare
Drept la Vadin s'abătù.

Strig'Osman: «Păsat vă fac!
Incurcați pe-aicea treaba,
Și-mi mâncați pilaf de geaba —
Vă tai ciorba, vă desbrac!
Ahmet, Mahmet, cum te chiamă,
Tu cam tremuri, bag de seamă,
Sări, curând, că-ți viu de hac!»

Turcii, toți, gândeau: «poftim!
Să desbraci p'un gol ca napul —
Cu ce-și bate Osman capul!»
Și-i strigară: cioc selim!
Dar temându-se de vorba,
Că le tae Osman ciorba,
Au mai zis: sărim, sărim!

Și-au sărit cei lei de Turci
Care cum putea mai iute —
Vin Români spre redute,
Și să stai să-i mai încurci?
Căpitanii-și pierd șalvarii,
Fac mătânii ghinării,
Că-i la deal, și-i greu să-l urci.

Noi strigam atunci din tun:

«Ce fugiți, ca 'n groaza furcii?
Nu vă vin din urmă Turcii!
Stați, și dați-ne tutun».
Ei de stat n'au stat nici unul
Dar ne-au asvârlit tutunul,
C'ășa-i Turcul, suflet bun...

Acest cântec îl făcui
Eu căprarul Păvăloae,
Stând de strajă noaptea 'n ploaie,
Și gândeam: Tu râzi și spui,
Și tu n'ai cămașă 'n spate!
Las' că prind pe Osman, frate,
Și-am să 'mbrac cămașa lui!

G. Coșbuc



Cetatea Neamțului

Dăm iară în șoseaua ce trece prin dumbrava de stejari și, dela Coverga, ne lăsăm la dreapta pe valea Nemțișorului în satul Vânători, și ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății Neamțului.



Ruinele Cetății Neamțului.

Urcăm pe jos, prin strâmtoarea uscată, spartă de puhoae, cărarea ce taie pârretele din stânga, și într'un sfert de oră suntem dea-

supra, la «porțile cetății», Se văd încă urmele șanțului de apărare, ce ocolea zidurile pe din afară. Intre cei patru stâlpi dela intrare se întindea ziua, peste șanț un pod „de piele de bivol“, noaptea se strângea și rămânea castelul închis c'un brâu de apă. Deasupra porții și pela colțuri se ridicau turnuri înalte, cu ferestruți înguste, pe cari cătau în vale ochii și sinețele străjerilor. Trufașa clădire își rânduia încăperile în patru aripi mari, lăsând între ele o curte, în mijlocul curții o bisericuță, din altarul căreia pornea pe sub pământ tăinița scăpării, o hrubă boltită ce răspundea departe, afară din cetate. Puternic înfipt în creștetul unui grind stâncos, având în spate întunecime de codru, în față prăpastie sub metereze înalte și vedere largă pe toată valea, cuibul acesta de vulturi, cum îl numesc legendele, a înfruntat adesea c'o mână de voinici oștiri năvălitoare și în șase veacuri de nepătată mândrie o singură dată și-a deschis porțile fără de luptă, și atunci nu unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor — Mihai Viteazu. — Pustii și sparte de vremi, se mai înalță câteva ziduri peste mormanul de ruini prăbușite în curtea cetății, pe ai cărei pereți au strălucit odinioară armurile grele ale cavalerilor din Malta.

Inchid ochii și revăd cetatea întreagă. O pagină sfântă mi se lămurește, ca și cum toate câte au fost s'ar smulge pentru o clipă din umbrele trecutului ș'ar îmbracă din nou viața de atunci. E noapte, și-i liniște. Deodată, pe

vale s'aude un tropot de cal. În turn străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide o fereastră, și întreabă Doamna îngrijată: Cine-i—Sunt eu, răspunde un glas ostenit, sunt eu, Ștefan, singur, rănit, învins.... Tresare sămana Doamnă; i se frânge inima de durere și de milă, că e fiul ei cel care îi vorbește; ci cugetă că-i Româncă și fiul ei e cel mai slăvit voevod al țării, și, năbușindu-și plânsul ce stă s'o pōdidească, îl roagă frumos să plece îndărăt, să buciume în munți, să-și strângă plăeșii risipiți și să arate dușmanului cum știu să moară, când nu pot birui, stăpânii și apărătorii pământului acestuia. — Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare, și mai înălțătoare, de jertfă și de iubire de patrie?.. Imbărbătat se întoarce Ștefan să-și reînchege oastea-i sfărâmată. Nici ostenit nu se mai simte, nici rana nu-l mai doare. Din nou se strâng arcașii în jurul viteazului, și, pe când Turcii își socotesc planul, ca un stol de vulturi se lasă asupra lor, un vaet de moarte înfioară valea și cerul se întunecă tot de atâta grozăvie. — E a șaptea noapte de când Domnițele se roagă în genunchi, le picură lacrimile pe covor, și chipurile lor par umbre sub slaba licărire a candeliei. Se roagă neadormite, mama pentru fecior, soția pentru soț, și amândouă pentru țară. Și iată că depe luncă un freamăt se ridică în tăcerea nopții. Tot mai aproape, tot mai lămurit se aud sunete de corn și cântece de biruință, și tunete de glasuri se aud stri-

gând: Trăiască Ștefan! Ca de un vis frumos se înviorează Domnițele, și scoală pruncii din somn, și-și umplu mâinile de flori, și aleargă la poartă, și plângând de bucurie primind în brațele lor fragede pe Marele Ștefan, lumina, mândria, odorul sufletului lor. Cu ce drag îl strâng la piept, și cum se uită la fața lui senină, în ochii lui mari și frumoși, și cum nu se încred că-l văd, și, neputând spune o vorbă îi sărută fruntea, mâinile, colbul depe haine. Târziu se sting luminile în castel.

È liniște acum, și fericire în tot cuprinsul. Șoptesc încă Domnițele 'n iatac, mărită pare lumina candelii de sub icoane. În odaia de-alături, doarme ostenit biruitorul, temutul Ștefan, gloria Moldovii.

Ce de lucruri n'ar ști să povestească de ar avea graiu, ruinile acestea! Când te gândești c'a fost atâta viață aici... inimi cari s'au iubit, ochi cari au plâns, viteji cari și-au vărsat sângele pe zidurile acestea! — La porțile acestei cetăți s'a strâns norodul răsvrătit, cerând lui Lăpușneanu capul lui Moțoc. Pe meterezele ei au stat dârzi în fața lui Sobieschi cei 19 plăeși, luptând c'o oaste întreagă, prețuindu și fiecare glonț, ochind în căpetenii, și făcând pe Poloni să creadă că-i o armată în cetate.

A. Vlahuță



Cântec

Sfânta Cruce scrisă fie
Pe-al Românilor drapel —
Dela ea s'avem tărie
Când ne batem pentru ei.

Iar sub cruce-al Țării nume,
Ca, scăpată, de ocări,
Dumnezeu s'o facă 'n lume
Cea mai tare dintre țări!

Câți am fost părtași ocării
Când dușmanu-'n drum ne sta,
Sus, flăcăi! Tu, Rege-al țării,
Și noi toți pe urma Ta.

Steagu 'n vânt, și 'n veci trăiască
Toți câți neamul și-l iubesc —
Ura! legea românească
Și pământul românesc!

G. Coșbuc



Drapelul

He!... zicea bătrânul căpitan, dând cu pumnul în masă, voi nu știți ce este drapelul.

Cine a fost soldat, cine a trecut granița și a mers pe drumuri străine, cine a fost departe de țară și n'a mai auzit vorbindu-se limba lui; cine a înțeles, obosit de drum și de luptă, că patria depărtată e înfățișată prin acea fâșie de mătase cu trei colori, care fâl-fâe colo în mijlocul regimentului; cine prin fumul bătăliei a avut ca unic punct de întâlnire cu ai săi, acea bucată de stofă sfâșiată; numai acela poate pricepe, poate simți tot ce cuprinde în cutele sale acest lucru sfânt ce ce chiamă drapel!

Drapelul, dragii mei, da, este cuprinderea într'un singur obiect, a tot ce a fost, a tot ce este viața fiecăruia din noi: căminul unde ne-am născut, colțișorul de pământ pe care am crescut, cei d'întâi ani, cea d'întâi lacrimă, speranțele, visurile, închipuirile, amintirile, toate acestea la un loc, într'un singur cuvânt, într'un nume, cel mai scump din toate... *patria.*

Da, așa este, drapelul cuprinde toate acestea; el cuprinde onoarea regimentului, gloria lui,

titlurile scrise cu litere de aur pe colorile-i șterse de vreme ; cuprinde conștiința vitejilor cari merg la moarte sub cutele lui ; exprimă cea mai frumoasă, cea mai înaltă datorie.

Deaceia să nu vă mirați că soldații iubesc drapelul, care e adesea format din câteva zdrențe agățate de un băț ; să nu vă mirați că pentru dânsul înaintea ei, ca să le sfâșie pieptul său să le sfărâme capul. Toate sufletele regimentului se țin par'că legate de dânsul prin niște fire nevăzute ; să-l pierzi e rușine, e rușine veșnică. Ori ai pălmuî rând pe rând pe toți acești voinici, ori le-ai smulge de odată drapelul, tot una face.

Nu, nu puteți înțelege, voi cari n'ați fost soldați, ce poate suferi un om care știe că drapelul său, ca și o părticică din țara sa, a rămas în rânduriile dușmanului. Zi și noapte îl chinuește această idee : „drapelul e acolo, l-au luat, îl țin ei.“ Zi și noapte, se gândește, visează, poate să și moară pentru aceasta.

Ce este drapelul ? O să ziceți că e un semn, că e frumos să-l vezi ici colo la o sărbătoare, la o paradă...

Da, e un semn ; dară... câtă vreme oamenii vor avea trebuință să aibă o credință curată, puternică și adevărată, va fi nevoie de semne de acestea a căror vedere să ne miște până în fundul sufletului, să deștepte în noi toate sentimentele generoase, care ne îndeamnă la devotament, la sacrificiu, la abnegațiune, la datorie.

Traducere după I. Claretie



Eu sunt soldat

Eu sunt soldat.
Din vechiu, din neamul românesc,
Din moși strămoși Români,
Frumoasă țară ni s'a dat ;
Și eu s'o apăr datoresc
De orice lifte și păgâni
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat,
Din vechiu, strămoșii neclintit,
Din tată 'n fiu și rând pe rând
Pământul nostru-au apărat
Și lui vieța și-au jertfit.
Eu lui jertfesc și traiau și gând
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat.
Din vechiu, strămoșii din nevoi
Și din restriți cu vieța lor
O țară mândră ne-au păstrat,
Nu pentru ei, ci pentru noi.
Eu sunt al țării-apărător
Căci sunt soldat.

Eu sunt soldat.
Precum strămoșii din trecut
In scut schimbat-au pieptul lor
Și nouă Țara ne-au lăsat ;
Așa eu pieptul mi-l pun scut
Și las la cei din viitor,
Căci sunt soldat.

Teodor D. Speranția



Primele fapte ale lui Mihai Vodă Viteazul


Luând dar domnia dela Turci, și șezând în scaun câtăvã vreme, vedeà *avâniile* Turcilor, și ale boerilor, și necinste domniei, și răutățile ce se făceà săracilor, pe care nu le puteà răbdà. Și sfātuindu-se cu boiarii și cu țara au socotit să ridice sabia asupra Turcilor. Intâi unindu-se cu Batâr Jâcmon, Craiul Ardealului, și cu Aron Vodă Domnul Moldovei, jurând unul altuia, să se ajutoreze unul cu altul la orice nevoie le-ar veni, și pentrucă vedeà Turcul învrăjbit cu neamțul și cu ungurul, de care ridicând el împreună cu aceia sabie asupra Turcului, mai lesne și de folos îi va fi. Ci dar întru acești ani dintâi ai domniei lui molcomi el, ca să vază ce fac nemții și ungurii. Iar Turcii au fost ridicat oaste în Țara ungurească asupra Impăratului nemțesc, mai vârtos îndemnând Hasan Pașa al Bosniei, vrând să-și curățească rușinea din anul trecut că n'au putut luà Sissekul. Ci într'acest an cu mai mare gătire s'au dus, și multe prăzi și vărsări de sânge au făcut. Intâi Treucinun, cetate, o au luat, după aceia la Sissek au mers de băteà cu tãrie și

avea oastea lui împărțită și de o parte de Dunăre și de alta. Iar Domnii Împăratului nemțesc, anume: Banul Sloveanilor și Robert Egenberg și Melihor Prederul, împresurați fiind cu oștile, au mers asupra Pașei la Sissek, și găsiindu-l numai cu jumătate oastea lui lângă dânsul, și dând răsboiu l'au biruit, tăind și înecând pe Turci în apă, acolo cu dâșii și Pașa s'au istovit. Cealaltă oaste jumătate turcească, care era deschiderea, văzând patima celorlalți, toate corturile și alte gătiri de oaste le-au lăsat creștinilor.

Aceste rele întâmplări auzind împăratul Amurat, cu mânie au trimis pe Sinan Pașa vizirul cu toată puterea lui, poruncind și lui Begler-bei dela Rumele, și Pașii dela Temișvar și dela Buda, să meargă cu dinadinsul să supuie Țara Ungurească. Care înțelegând Rodolf, împăratul creștin, și socotind că doar va pleca mintea barbarului cu daruri, să se părăsească de vărsările de sânge ale creștinilor i-au trimis sol cu mari și de cinste daruri. Dar barbarul nu s'a uitat la acelea, ci mai vârtos au poruncit Sinan Pașei, ca să ajungă de grabă acolo, să arză, să robească, după cum le este obiceiul lor, al păgânilor. Atunci Sissekul l'au luat, și Vesprinul, și Polata, și Viza și alte multe cetăți și către Șekișfeirvar, vrând ca să ierneze pașa, luând robi de prin cetăți mai mult decât 5000, iar oastea împărătească cu Duca de Hardek și Groful Zereni Banfi, luând inimă s'au dus către Sekișfeirvar, unde era pașa cu ceilalți, și dând răsboiu, întâi s'au părut că

vor să biruiască Turcii, după aceia creștinii îndreptându-se, vitejește au intrat în oastea turcească și multe mii de oameni au pierit din Turci, prinzând și pe Inicer Aga-bei, și pașa dela Buda rănindu-se, care peste puțină vreme la Buda au murit, și mulți Bei și mai marii oștilor turcești au pierit la acel războiu cu 10.000 de ceilalți și așa Sinan Pașa a rămas rușinat.

Că acestea auzind Mihai Vodă, s'a bucurat cu inima, nădăjduind că și el ridicând sabia asupra Turcului împreună cu ceilalți, va putea lesne să ridice jugul robiei turcului deasupra țării. Deci trimise la Batâr și ceru oaste care i-au dat cu doi căpitani anume: Horvat Mihai și Bekiș Istfan, și având și ale lui oști, întâi au tăiat Turcii din București, deci pe unde se mai află prin țară, de au curățit țara de păgâni, și au mers la Giurgiu de au bătut, (dar nu l-au luat), ci iar s'au întors la scaun, făcându-se numai începutul de vrajbă.



Eroul dela Königraetz

Umblam și eu ca tot ciobanul
Cu fluierul pelângă oi,
Când ne ochiră cu arcanul
Pe mine și 'ncă pe vre-o doi —
Și cătăniți — nu trece anul —
Se face între Nemți războiu.

Departe, peste munți și ape
Cu oaste mare ne-au pornit,
Și-'n țara Praisului, aproape
De Câne-Creț m'am pomenit.
Chitea p'acolo să mă 'ngroape
Al naibii neamț.., Dar ți-ai găsit!

Umblam fugar de-o săptămână
Prin codrii Praisului, flămând!
Și uite-așà... Stam într-o rână
Subt un stejar, și îngânând
O doină,—mă gândeam la stână,
La munții mei... ce-or fi făcând!

Eră 'n nămiez... Da să m'adoarmă
Foșnitul leneș din frunziș...
Tresar... Aud de-odat'o larmă
P'aproape, colea 'n stejeriș:

Pun mâna repede pe armă
Și iau pădurea 'n cîrmeziș...

Măi! ce stau ochii să 'mi privească.
Un vălmașag de Nemți luptau
Pe-o pajeră împărătească.
Erau cîțivă de-o apărau
Și mulți voiau să le-o răpească!
Ajută 'mi Doamne, să le-o iau!

Ca o dihanie turbată
M'arunc de-a valma peste ei!
Izbesc la mir trei inși deodată...
Dau iar, — și mai turtesc vre-o trei...
Hei, când să prind de veste iată!..
Ia-i de-unde nu-s pe Nemții mei.

Eu, haida-hai, cu steagu 'n spate,
Pornesc la drum cu pașii rari...
Ajung 'n lagăr pe 'nserate...
Ce să 'ți mai spun?... Și mici și mari
Mă duseră cu-alaiu, fîrtate,
In cortul plin de ghinări...

St. O. Iosif



Cântec Ostășesc

Caii sar și frâu-și mușcă
Jos prin văi e fum de pușcă,
Corbi prin aer croncănind.
Stau de-atac dușmanii gata —
Uite-o 'n sbor întunecata
Moarte-acum spre noi venind.

Știm cu toții ce ne-așteaptă!
Sus spre Domnul mâna dreaptă
Rădicați-o toți, jurând!
Pentru sfânta noastră lege,
Pentru neam și pentru Rege
Toți c'o inimă și-un gând!

Nu mi te mâhnî, copile,
Cine are'n luptă zile,
Nu s'atinge plumb de el.
Ori aici, ori de-altă dată,
Dar o moarte tot ni-e dată,
Fiecăruia într'un fel.

Glas de trâmbiță răsună
Și coloanele s'adună,
Fiți cu inimă, copii!
Nu e rece glas de-aramă,

Ci e jalnic plâns de mamă,
Plânsul sfintei Români!

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ți și de noi aminte
Că sântem și noi ai Tăi!
Fie-i blăstămat mormântul
Cui își calcă jurământul,
Și-am jurat pe cer, flăcăi!

Lasă tobele să bată!
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc și unde-i fum.
Steagu'n vânt! Trăiască țara!
Vesel sună-acum fanfăra,
Dumnezeu cu noi de-acum!

G. Coșbuc.



Condeele lui Mircea Vodă

Ne spune legenda, că Mircea-cel-Mare domnul Valachiei (1386—1418), a plecat din Capitala sa Târgoviște cu mare alaiu la drum lung. Mergea în Polonia — la țara Leahului — să încheie cu regele Poloniei Vladislav un tractat de apărare în contra Ungariei (17 Maiu 1411).

Intr'o Duminică Mircea intră într'un sat mare.

La casa primarului erau adunați săteni și lucrau.

— Lucrează creștinii în zi de sărbătoare? — murmură Mircea supărat — ean vezi tu copil de casă (pagiu) ce lucrează dâșii?

Pagiul merse lângă țărani și îi întrebă:

— Oameni buni, dar' ce lucrați voi, când nici preotul n'a isprăvit încă liturghia în biserică?

— Ce să lucrăm?

— Ia ascuțim condee pentru Măria Sa Vodă. Pagiul se întoarse la Mircea și îi raportă,

Mircea curios, că ce fel de condee lucrează acei țărani, se duce la dâșii să vadă.

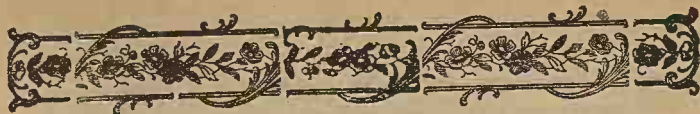
Țăranii lucrau, dar nu condee, ci făceau săgeți...

— Acestea sunt condee?

Numiți voi condee ceiace numim noi săgeți
— zise Mircea.

— Păi, la dușmani nu se scrie cu astfel de
condee, — ziseră țărani — dacă vrei să-ți în-
țeleagă răvașul ?

Mircea-Vodă plecă mulțumit de un astfel de
răspuns și se duse în Polonia, unde se întâlni
cu regele Vladislav și încheiă tractatul de apă-
rare împotriva regelui Sigismund al Ungariei.



Scut și armă

Domnul sfânt să ne iubească,
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara Românească
Și-al Românilor popor!

Noi prin vremi ce ne 'ncercară
Altă armă n'am avut
Numai dragostea de țară
Ce strămoșii ne-o lăsară,
Și pe Sfântul Domn de scut.

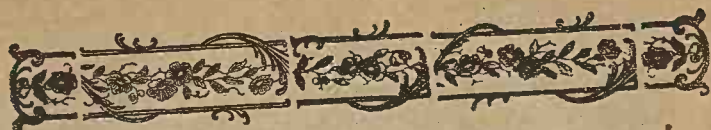
Dar ne-a fost destul atâta!
Fruntea sus, voi frați ai mei!
Astfel Cerul hotărât-a
Să se 'nalțe amărâta
Țară prin puterea ei!

Mai fățiș, mai fără veste
Ne-ați lovit, dușmani de voi.
Dar ce-a fost, a fost poveste,
Dragostea de țară este
Și mai tare-ăcum în noi.

Și de cine ne-o fi teamă ?
Mult a fost, să vă răbdăm,
Nebăgați de voi în seamă —
Astăzi știți voi cum ne cheamă
Dacă nu, să vă 'nvățăm !

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste Țara românească
Și-al Românilor popor !

G. Coșbuc



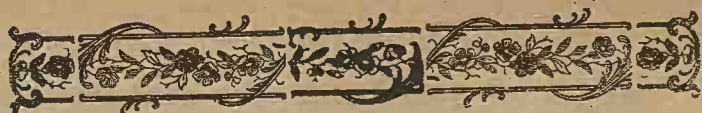
Bătălia dela Călugăreni

Mihai Vodă întru această vară, având vreme ca acea de pace către Turcu, a trimis de au ars Drestorul, și cât au putut ajunge înăuntru, așisderea și Hârșova și Brăila și cât au putut ajunge înăuntru țării turcești și cu dobândă s'au întors îndărept toți, ajungând oștile lui Mihai Vodă până la Varna, care este lângă Marea Neagră și până în munți, câte orașe și sate erau turcești, toate le-au ars și le-au prădat și au robît Turci, Turcoaice, copii, de i-au adus în țară.

Auzind împăratul Amurat aceste fapte ale Românilor, la 7103, a poruncit Sinan Pașei să facă pod peste Dunăre, să treacă oștile în țara românească, și au dat poruncă tuturor oștilor din Ardeal, și dela Rumele să vie. Și vara la anul căre s'au scris mai sus au venit toate oștile cu Sinan Pașa vizirul la Dunăre, și fiind podul gata au trecut la Giurgiov. Mihai Vodă însă și-au strâns oștile și au scris la Batâr Jâcmon să vie cu oaste ungurească. Dar zobovindu-se unгурul, el au ieșit înainte cu oastea ce aveă înaintea Turcilor. Și la Călugăreni s'au întâlnit cu Vizirul și dând răsboi vitejește, pe Sinan Pașa întâi l'au oborît după

cal în gârlă, și un spahiu l'au scos așa ocorît. Mihai Vodă ca un fulger umblă prin oaste, tăind și omorând, și cu mâna lui pe Caraiman Pașa l'au tăiat. Văzând vizirul aceasta s'au întors la locul unde eră tăbărât, iar Hasan Pașa, cu Mihnea Vodă, vedeà prin pădure, să lovească oastea lui Mihai Vodă pe dinapoi, căroră prinzându-le de veste s'au pornit însuși cu sabia în mână, și viteji lui după dânsul, au intrat ca lupii în oi și când de când eră să ajungă pe Hasan Pașa să-l taie cu mâna lui, însă au scăpat, și ducându-se la Vizirul își spunea unul altuia patimele, și se mirà în ce chip ar face să prinză pe Mihai Vodă, căci cu puterea armelor nici cum nu puteau. Și chie-mând Pașa pe Mihnea Vodă i-au zis ; să scrie la niscareva boiari, prieteni ai lui, că le va da Visirul 50.000 de galbeni să împartă oștilor, și să prinză pe Mihai Vodă sau să-l lase. Și scriind Mihnea Vodă la un Dan, vistierul și la alți boiari și trimițând în ascuns, au început boiarii să-l viclenească, și mai vârtos pe unguri să-i amăgească cu bani, care s'au și făcut, că vrea ungurii să-l lase și să fugă. Aceasta Mihai Vodă văzând, s'au tras spre Rucăr, de au așteptat pe Craiul cu oștile ungurești. Iar Turcii au intrat în țară de a prădat-o și a ars-o și au robit cum le-au plăcut, făcând cetate în Târgoviște, în București și punând Pași cu oștii să păzească, iar ceilalți prădau țara. Batâr Jâcmon încă au pogorît cu oștile, fiind și Ștefan Vodă Răsvan dela Moldova ; că pentru aceasta eră Răsvan Vodă cu Craiul : căci Irimia Vodă

au venit din țara Leșească cu Zamoschi, Hatmanul cu oștii, de l'au uns Domn pe Irimia, și au gonit pe Răsvan, care era uns de Unguri. Că acest Răsvan a fost Agă la Aron Vodă și din *părele* lui au trimis Craiul de au prins pe Aron Vodă și l'au dus în Ardeal, și pe Răsvan l'au uns Domn care era uns de Unguri, dar scurtă bucurie au avut. Fiind Aron Vodă despre Leași uns Domn, au venit Zamoschi cu Ieremia Vodă, și au scos pe Ștefan Răsvan din țară și au fugit în Ardeal lângă Bator stăpânul său. Însă după ce s'au întâlnit acești Domni în țara românească cu Mihai Vodă, au plecat către Turci, și întâiu la Târgoviște au ars cetatea și pe toți Turcii cu Ali Pașa al lor i-au omorât. Așisderea și în București au făcut. Iar ceilalți Turci cu Sinan Pașa au apucat drumul Giurgiului, și oștile creștinești gonindu-i, au apucat și au stricat și podul (după trecerea visirului) și pe toți ceilalți Turci i-au tăiat și i-au înecat și au rămas țara fără grije și s'a întors Batâr la Ardeal cu daruri bune dela Mihai Vodă și el au rămas la scaunul său.



Oștirile lui Alah

Noaptea care 'ncheie anul —
Noaptea sfântă,
Când cetindu-și El-Coranul
Trist Mahomedanii cântă
Pe răpușii prin bățai —
Noaptea asta știe spune
De o minune
La Călugăreni prin văi.

Când e 'n jumătate ruptă
Noaptea 'n cale,
Pe uitatul câmp de luptă
Se pornește-un glas de jale
Și-apoi multe și 'mprejur
Din păduri răsar o mie,
Din câmpie
Plânge-un nesfârșit murmur.

Și murmurul crește 'ntr'una
Și de-odată
Urlă 'n zare ca furtuna
Și prin zarea spintecată
De blesteme și de vânt
Ies Spahii în șiruri dese,
Grabnic iese
Oastea 'ntreagă din pământ.

Căci acum, prin lumea lată
Ies să jure
Toți cari au pierit vr'odată
Pe câmpiile ghiaure —
Și-așteptând un semn ceresc
Stau gătiți, potop să plece
Și să 'nece
Tot pământul creștinesc.

Ei cu genele-amorțite,
Naltă mâna
Și din bărbile 'ncâlcite
Iuți își scutură țărâna
Și pe cai s'asvârl grăbiți,
Și 'nvârtesc dușmanii crucii
Săbii lucii
De năvală stând gătiți.

Furnicând din mii de locuri,
Plini de ură
Cu blesteme și batjocuri
Strigă toți ca dintr'o gură
Sfântul nume-al lui Isus,
Și turbate și 'ndrăsnețe
Mii de fețe
Alergând privesc în sus.

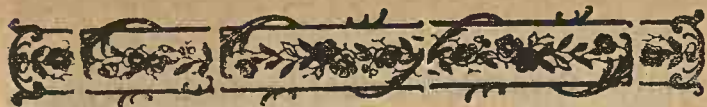
Iar acum, fiind o gloată,
Numai una,
Osie 'ntr'această roată
Se ridică Semiluna
Depe steagul care'n vânt

Geme-o plângere 'ntreruptă
Și se luptă ;
Iar ce geme, e cuvânt.

Și-i al lui Alah cuvântul,
Sfânt și mare—
Și tăcută ca mormântul
Și 'mpietrit' acolo 'n zare
Oastea 'ntreagă stă pe loc.
Codrii, dealuri, râu și luncă
Toate-aruncă
Ochii 'n sus, spre-un semn de foc.

Mii de guri atunci în vaer
Umplu cerul:
Crucea e, o cruce 'n aer!
Turcii toți svârlindu-și fierul,
Iuți se 'ntorc ca 'ntorși de vânt ;
Noaptea râde luminată
Și deodată
Intră totul în pământ.

G. Coșbuc



Lupta dela Călugăreni

Sosim în fața orașului Giurgiu. Țărmurile se depărtează. Din coșurile nalte ale fabricilor gâlgâe rotocoale negre de fum și se risipesc molatic în zarea nesfârșită. Dunărea liniștită, largă, are aspectul unui lac frumos, poleit de razele soarelui. Un șes neted, verde, răsăre în mijlocul apei. E ostrovul *San-Giorgio*, pe care a stat odinioară un falnic castel, zidit de Genevezi — stăpânitorii mărilor de acum o mie de ani. În dreptul acestei insule se întinde, pe câmpia din stânga, Giurgiu — sentinela capitalei la Dunăre — vechia și zbuciumata cetate, stăpânită când de Români, când de Turci, bătută și pusă în flacări când de unii, când de alții, neștiind până pela începutul acestui veac cărui Dumnezeu să se închine, și cui, și în ce limbă să-și spue durerile. În cinci sute de ani și-a văzut de paisprezece ori bisericile prefăcute în giamii: creștinii trebuiau să se ascundă prin beciuri ca să se poată închină în legea lor.

Pe aici și-a întins pod peste Dunăre, acum trei sute de ani bătrânul și nebiruitul Sinan-Pașa — spaima creștinătății. El venia cu oaste multă și cu vâlvă mare, hotărât să sfarme odată pentru totdeauna stavilarele române din

poalele Carpaților, cuibul acesta de viteji, cari de atâta timp stăteau străji neadormite la porțile Europei apusene și nu lăsau puterea semilunii să-și întindă mai departe valurile-i cotropitoare. Pentru fericirea neamului nostru, pe vremea aceia Domn în țara românească era Mihai Viteazu, una din cele mai eroice figuri în istoria omenirii. Văzând el ce potop de oaste vine asupra-i, și cugetând că o luptă în câmp deschis nu e cu putință, se retrase la câteva ceasuri depărte de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor. Aici, drumul spre București trecea printre două dealuri acoperite de păduri. Valea era îngustă și mlăștinoasă. La intrare era un pod lung de lemn peste băltoacele Neajlovului. Mihai trecu podul și se așeză în strâmtoarea aceasta ca într'ocetate. Puțini erau la număr ostașii lui, dar inimoși, încercați în lupte, cu multă iubire de țară, și hotărâți cu toții a'și da scump viața. Împărțiți în cete, așteptau pe vrăjmaș și 'și plănuiau lovirile. A patra zi, pela nămiezi, pândarii depe măguri zăriră dinspre Giurgiu un nor mare de praf întunecând văzduhul. Pela toacă, oastea marelui Vizir, de zece ori mai numeroasă decât a lui Mihai, era împânzită la gura vadului, dincolo de pod. Din înfundăturile codrului, Românii își măsurau vrăjmașul, cu care aveau să dea piept a doua zi. Noaptea și-o petrecură sfătuind, împrejurul focurilor. Când se luminează de ziuă, toți erau în picioare, nerăbdători, gata de luptă.

Mărimea primejdiei îi înfierbântă. Mihai se

plimbă printre ei. Privirea și vorba lui dau sufletelor încredere și brațelor tărie. — „Cu inimă, copii, și nu pierdeți nici o mișcare. Gândiți-vă, că în cumpăna bărbăției voastre atârnă azi destinele țării, mândria și viitorul neamului nostru?...“

Cumplită a fost lupta, și mult sânge s'a mai vărsat până să se hotărăscă biruința acelei zile. De trei ori s'au izbit, din ce în ce mai îndârjite și mai furioase, cele două armate. De trei ori neînfricoșatele șiruri ale lui Mihai se răped dincolo de pod și 'și despică drum cu paloșele în gloatele adânci și dese ale lui Sinan. Înăbușiți însă de covârșitoarea mulțime a dușmanului, care pareă că, de ce o tai, de ce spo-rește, Românii se retrag, încet și cu rânduială, în strâmtoarea în care Turcii nu îndrăznesc încă să se adâncească. Se lasă soarele spre asfințit. Printre copaci se văd ostași legându-și rănile în pripă, nerăbdători de a-și jertfi patriei cea din urmă picătură de sânge. În vale mai viermuesc turbanele. Sinan Pașa se pregătește să treacă podul și să înainteze cu toată armata. Incep clipele marilor griji. În vremea asta, iată că sosește în tabără Românilor o ceată de trei sute de pușcași Ardeleni. Ajutorul acesta, venit la timp, e primit ca un semn dumnezeesc. Acum, nu mai e un moment de pierdut. — Mihai își întocmește iute rândurile, se așează în fruntea călăreților și, smulgând o secure din mâna unui soldat, își face cruce, și dă pinteni calului. Un freamăt lung, ca de stârnirea unui vânt, cutremură pădurea. Turcii apucaseră a 'și

trece o frunte de oaste dincoace de pod. Mihai se răpede voinicește în ea, și învârtejindu-se își face loc cu calul și cu brațul în mulțimea înspăimântată, rătează dintr'o lovitură de stângaciul capul lui Caraiman Pașa, și învâlmășește cu ai săi șirurile rupte și zăpăcite de iuțeala izbirii. Sinan, fierbând de mânie, își ridică grosul armatei, și trece podul. Mihai se face că se retrage și-l lasă să înainteze puțin în strâmtoare, unde mulțimea, neputându-și desfășura rândurile, nu mai eră așa de primejdioasă. Turcii încep să se creadă biruitori, când deodată se trezesc isbiți în față de oastea învâpăiată a lui Mihai. Puterea, și mai ales iuțeala atacului neașteptat, îi oprește în loc; loviturile, cari curg ca grindina, le ia văzul. Țipetele celor dinainte aruncă groază în sufletele celor din urmă. Măcelul se înfierbântă. Luptătorii sunt piept la piept. Ochii scapără și inimile se îndârjesc de o parte și de alta. Adânc străbate în gloată fulgerătorul Voivod, lăsând dâră de morți pe unde trece; ostașii lui ucid cu mânerul, când li se rupe spada. Ei înaintează mereu, spărgând șir după șir, împărștiind spaimă și neorânduială în oastea păgână, care începe să dea îndărăt și să se învâlmășască. Cei din urmă, văzându-se împinși spre pod, o iau la fugă. Sinan se răpede să-i întoarcă. El răcnește, blestemă, și bate în mișei cu ghioaga-i de fier. Dar strigătul morții răsună mai tare. Oastea vizirului se tulbură toată, năpădită ca de-o furtună. Românii lovesc orbește. Piepturi și capete trosnesc sfărâmate sub co-

pitele cailor. Mulțimea, nebună de groază, își caută scăparea în fugă. Fricoșii târăsc pe eroi. La pod se înghesuiesc să treacă deodată cai, oameni și tunuri. Se face o larmă și un învălmășag de nu mai știu în cotro să se miște. Toți poruncesc, și nimeni n'ascultă. Unii mor striviți de îmbulzeală, alții s'asvârl în mocirlă. Sinan, îmbrâncit, cade depe pod și-și rupe dinții,— un supus îl ia în spate și-l scapă. Soldați și pași fug la olaltă, lăsând și arme și steaguri în mâinile Românilor, cari-igonesc, lovindu-i de zor, până când noaptea ia subt ocrotirea întunericii ei sfărâmurile ce mai rămăseseră din marea oaste a lui Sinan. Mihai se întoarce încărcat de trofee. Stelele clipesc peste bălțile de sânge. Bătrânul, cruntul vizir, bocește în cortu-i, rupându-și hainele depe el. Năuc, nepricepând ce-i asta, aiurit de durere, geme clătînând din cap : Alah, Alah!... Și pe când spahii lui tremură, tupilați prin bălării, din tabăra Românilor se înalță în liniștea nopții cântece de biruință.

A. Vlahuță



Cele din urmă japte și mișeleasca ucidere a lui Mihai Vodă Viteazul

Dupăce au trecut câtăva vreme, supărându-se cu oștile, și văzând că și boierii lui l'au urât și Mihai-Vodă și au așezat pace cu Turcii, fiindu-i toate înghesuite, au lăsat toate și în locul lui pe Batâr Andreaș și s'au dus în țara Leșească. Alții zic că împăratul i-au dat o cetate anume Etolia, și acolo s'au așezat pentru odihna lui, ci ori în ce chip au fost, Crăiea tot au lăsat atunci. Așezându-se dar Batâr Andreaș la Crăie au început vrajbă cu Mihai Vodă, și încă îi poruncește să meargă Mihai Vodă cu toată casa lui în Ardeal, și cu acel gând să-l prinză și să-l dea Turcilor. Mihai Vodă, încă înțelegând de aceasta, și-au gătit oștile toate, și au purces cu Doamna sa, cu coconii de mergea, și au scris Craiului, că precum mi-ai poruncit să viu așa fac, că cu toată casa mea viu. Iar Batâr, auzind că vine cu oștii multe s'au temut. Și au trimis soli să vadă ce este povestea, de vine cu oștii multe; el au răspuns: că mi-au poruncit să viu cu toată casa, și cu toată viu, de aveți putere veți sta împotriva. Dacă auzi Batâr Andreaș l'au prins frigurile și strângând oș-

tile s'au tăbărât lângă Sibiu. Ai lui Mihai Vodă veneau Cazacii și Moldovenii înainte, și de altă parte veneau Haiducii și Catanele, și în mijloc venea el cu ai lui, și avea trei cruce de aur înainte ajutor. Și dis-de-dimineată i-au lovit, dându-le un război foarte înfricoșat, el înainte mergând și tăind (ca Ahileu și Belisarie, vitejii Grecilor), și nespunând moarte au făcut în Unguri, cât câți au scăpat nu s'au știut ce s'au făcut. Craiul însă au fugit în niște munți. Acolo găsindu-l niște păstori l'au cunoscut, și socotind că vor avea cinste dela Mihai Vodă, dacă'l vor omori, i-au tăiat capul, și l'au dus la Mihai Vodă, care văzându-l le-au zis să-i aducă și trupul, deci să-i dăruiască, și s'au dus de i-au adus și trupul. Deci Mihai Vodă, în loc de dar, i-au spânzurat, căci au ucis pe stăpânul lor; iar trupul lui cu capul, punându-l în sicriu frumos, cu cinste l'au îngropat în Beligrad, și au rămas Mihai Vodă Crai al Ardealului. De aceasta făcând știre Mihai Vodă împăratului Rudolf, foarte s'au bucurat, și au cinstit și au dăruit pe solii lui Mihai Vodă cu lanțuri de aur, pentru că Ungurii erau totdeauna împotriva împăratului Nemțesc. Dacă au auzit Batâr Jăcmon din țara Leșească întâmplările Ardealului și cum că au pierit vărul său Batâr Andreăș, au rugat pe cancelarul care și Hatman era, ca să-i dea ajutor să scoată pe Mihai Vodă din Ardeal, făgăduindu-i și Irimia Vodă că-i va da oaste. Mihai Vodă, auzind au gătit oști din Ardeal și din Țara Românească și au pogorât el pela Trotoș. Muntenii pela

Focșani. Iar Irimia Vodă înțelegând că-i vine atâtea oștii asupră-i au luat Domna și coconii și s'au dus în țara Leșească, și cu Batâr Jâcmon. Aceasta văzând Mihai Vodă au uns domnul Moldovenilor pre un Marco Vodă și au venit toată oastea cu țara de i s'au închinat, că până la Hotin au ajuns gonind pre Irimia Vodă și pre Jâcmon Craiu. Deci Irimia Vodă iar se rugă la Zamoski să-i dea oștii ajutor și i-au făgăduit să-i închine țara Moldovei, și aveà Irimia Vodă frate pre Simion Vodă pre carele l'au numit domnul Țărei Românești, și amândoi domnii împreună cu Zamoski Hatmanul, au venit cu multe oștii și au gonit pre Mihai, de unde băteà Hotinul, și de acolo pe'n cet pe'n cet l'au dus pre Mihai Vodă până în apa Teleajenului. Acolo dând răsboi vitejesc au biruit Leși pre Mihai Vodă, și s'au căutat a fugi în Ardeal cu totul. Deci au lăsat Zamoski domn țării pe Simion Vodă și Irimia Vodă s'au întors la Moldova. Această treabă ce au făcut Zamoski au fost și cu știrea Turcilor, că se înțelesese cu dânșii mai înainte, de i-au fost dat și Turcii ajutor, și au gonit pe Mihai Vodă din țările acestea, pentru că aveà pismă pe dânșul biruindu-i într'atâtea rânduri, și făcând multă pagubă în țara Turcească, precum s'au zis mai îndărăt. In Ardeal vrând Mihai Vodă să așeze țara și să jure pe Unguri să fie sub ascultarea Neamțului, iar Unguri din firea lor fiind vicleni, despre o parte jurà lui Mihai Vodă, despre altă parte trimeteà să vie Batâr Jâcmon din țara Leșească să se împreune toți să scoată pe

Mihai Vodă ; despre altă parte iarăş au ieşit înaintea lui Baştea Giurgiu, Ghinărarul, (carele venea cu oaste ajutor lui Mihai Vodă). De' l înşelă şi pre dânsul, făgăduindu-i să'l pue pre dânsul crai, numai să stea cu ei să scoată pe Mihai Vodă din Ardeal. De toate părţile muncea în tot chipul că doar s'ar mântui să nu le fie Crai un Rumân precum le eră, carele şi biserică mare au făcut în Beligrad, unde şade Mitropolitul acum.

În mijlocul vremilor acestora s'au unit Batâr Jâcmon cu Irimia Vodă din Moldova şi Simion Vodă din ţara Românească, şi toţi au ridicat oşti asupra lui Mihai Vodă în Ardeal, înşelându-se şi Baştea Giurgiu de ţinea cu ei. Mihai Vodă văzând aceste întâmplări rele, s'au dus la împăratul nemţesc, jeluindu-se de Baştea şi de Batorişti, şi de alţi Unguri, spuindu-i că sunt vicleni, pe carele l'au primit cu cinste şi i-au făcut cărţi la Baştea să-i fie ajutor, să sudue pe Unguri, să fie el Crai, iar nu Baştea, nici Batâr. Şi venind în Ardeal Batâr se miră ce va să facă ; ci au trimis la Mihai Vodă să se împace, dar n'au primit, ci i-au zis să se gătescă de război. Deci strângând şi el Unguri, şi ajutor ce aveă dela Ieremia Vodă din Moldova, şi dela Simion Vodă din ţara Românească, au avut război mare la Tonuliu, şi au biruit Mihai Vodă, iar Batâr Jâcmon şi cu Kaki Istvan au fugit şi au rămas Ardealul pe seama lui Mihai Vodă. Deci fără zăbavă au trimis oşti de au gonit pe Simion Vodă din ţara Românească. Dar scurtă bucurie, că Baştea tâl-

harul văzând vitejile lui Mihai Vodă și numele cel mare ce'l dobândise, au intrat pismă în inima lui, ca să omoare pe Mihai Vodă, precum au și făcut. Că au trimis într'o dimineață niște nemți de l'au omorât sub cort, la Turda, neștiind el nimic de aceasta, și nefiindu-i oștile lângă dânsul, că le trimisese la Făgăraș să scoată pe Doamna sa și pe coconi, care îi închisese Kaki Isvtan până a umblat Mihai Vodă la Beci. Ci dar acest sfârșit au dat lui Mihai Vodă, că cu înșelăciune l'au omorât, care au supus Domniei lui pe Turci, pe Moldoveni, pe Unguri, de-i aveà ca pe niște măgari pe toți.



Moartea lui Gelu

Răsleț din oștirea bătută
Fugând pe câmpia tăcută,
Căzû depe cal, de durere,
Pe marginea apei. Și pierе.
Din rană și-ar smulge săgeata
Și n'are putere.

Pierdut-a și oaste și țară.
E noapte 'n văzduhuri; și rară
E sbaterea apei, când valul
Atinge cu aripa-i malul —
Iar Gelu, prin noapte, stând singur
Vorbește cu calul.

— „Vai, murgule, jalea mă curmă!
Mă lupt cu durerea din urmă,
Căci ranele-mi sapă mormântul:
De geaba împrăștiu tu vântul
Din coamă, piciorul tău scurmă
De geaba pământul.

„Mă chiemi prin nechezuri păgâne
Și par'că zici: „Vino, stăpâne!
Vezi, picură ranele tale
Și neguri se 'nalță din vale,

E noapte, și ziua de mâne
Ne-ajunge pe cale!

„Trei suliți făcutu-și-au strungă
Prin mine! Mă târaiu pe-o dungă
Și nu-mi mai simt brațul și brâul;
Tu-ți rupi cu picioarele frâul —
Las', murgule, las' să ne-ajungă
Pe-aceia pustiul.

„De-acuma tu... cât va cuprinde
Mantaua, deasupra-mi o 'ntinde,
Și-apoi cu picioarele-mi sapă
Mormântul pe margini de apă,
Și 'n urmă cu dinții mă prinde
Și-aruncă-mă 'n groapă.

„Jălească-mă apele Cernii!
Să-mi bubue crivățul iernii,
Ca'n taberi al cailor tropot;
Iar vecinicul apelor șopot
Să-mi pară ca 'n ceasul vecernii
O rugă de clopot.

„Și, poate, sosit-va o vreme,
Când munții vor fierbe, vor geme
Cu hohote mamele 'n praguri,
Vor trece în răpezi șiraguri
Bărbații, când țara chema-va
Pe tineri sub steaguri.

„Iar tu de-i trăi frățioare,
Să-mi vezi luptătorii 'n picioare,
Atunci când sosit va fi ceasul,

Abate-ți pe-aicea tu pasul:
Nechiază-mi, și-atunci eu din groapă
Cunoaște-ți voi glasul!

„Și-armat voi ieși eu afară,
Și veseli vom trece noi iară
Prin sulți și foc înainte,
Să ție protivnicii minte
Că-s vii, când e vorba de țară,
Și morții 'n morminte!“

El zice, și mâna și-o strânge
Pe pieptul cel umed de sânge —
Iar calul stă singur de pază
Lui Gelu, și trist el așează
La pieptul stăpânului capul
Și astfel veghează.

Și auzi! Ca un vânt ce clătește
Pădurea, când ploaia sosește,
Așa din adâncuri de zare
Un vuet prin noapte răsare,
Și vuetul vine, și crește
Mai iute, mai tare.

Și iată-i, din umbrele văii
Cu scuturi ies repezi flăcăii,
Ca morții ce-și lasă mormântul;
Ies robii cu umblet ca vântul,
Răsar de tutindeni, de pare
Că-i varsă pământul.

Arcașii lui Arpad! în goană
Ei fug dup' oștirea dușmană.
Și uzi de-alergare se 'ncură

Fugarii prin negura sură,
Cu frâul pe coamă, și-arcașii
Cu spăzile 'n gură.

Năvalnic s'apropie pașii.
Și 'n goana lor cântă arcașii,
Și-așă de sălbatec li-e cântul —
Din piele de urs au vestmântul,
Și 'n bărbile lor încâlcite
Se 'mpiedecă vântul.

Iar Gel, auzindu-i prin zare,
De spaimă și groază tresare —
El moare! Și cântă păgânii!
N'au Domn și n'au țară Români,
Și-adușii de vânturi în țară
Sunt astăzi stăpânii!

Și 'n mânilor cui e scăparea?
Nu-i piept să le ție cărarea?
Nu-i braț de voinic, să-i abată?
Și nu e pe lume-o săgeată
Ca 'n inima gloatei lui Arpad
Adânc să străbată?

Și Gelu le judecă toate:
Se 'nalță proptindu-se 'n coate
Și-a calului glesn'o cuprinde,
Cu grabă el arcul și-l prinde,
Și 'nvârte săgeata și-o scoate:
Din rană, și-o 'ntinde.

Și vâjăie slaba săgeată
Cu gemetul morții deodată —
Arcașii trec repezi în cale,

Și-i vuet și-i chiot prin vale:
Ce cânt de 'ngropare lui Gelu
Și-oștirilor sale!

Iar vuetu 'n neguri pătrunde
Și 'n inima nopții s'ascunde
Departa, și 'n valuri de valuri
Ecoul isbindu-se 'n dealuri
De zece ori jalnic răspunde
Pustiilor maluri.

De zece ori, iarăș de zece,
Și scade, și piera, și trece,
De data din urmă răsună —
Tăcerea 'mprăștiată s'adună,
Și 'n neguri alunecă rece
O bolnavă lună.

Iar calul, vedenie mută,
Cu coama de vânturi bătută
Stă 'n noaptea cu neguri de pază
Lui Gelu; și trist el așează
Pe pieptul stăpânului capul
Și astfel veghează.

Iar apa la maluri se frânge
Și cade pe spate și plânge:
Cu fierul potcoavei tu-mi sapă
Mormântul pe margine de-apă
Și 'n armă cu dinții mă prinde
Și-aruncă-mă 'n groapă!

G. Coșbuc



Adăposturi prin munți.

Incălecăm, ș'o luăm înainte, pe coama Mo-
horului, spre Piatra Tăiată. Ca într'o minu-
nată panoramă ni se arată acum, de jur îm-
prejur, îndoiturile Carpaților, cu crestele în-
cununate de raze, cu văile adânci și întune-
coase, spintecate de izvoare repezi, și umbrite
de păduri seculare. Mă uit uimit la vârfurile
acestea stâncoase ce se înalță în cer ca niște
falnice turnuri de cetăți, și gândul mă duce
cu sute de ani în urmă, în trecutul viforos
al neamului nostru. Din câte primejdii nu
ne-au scăpat pe vremuri munții și codrii aceș-
tia! Aici, în întăriturile acestea zidite de Dum-
nezeu, au stat adăpostiți aproape o mie de
ani strămoșii noștri, când, prin șesurile Du-
nării, curgeau puhoalele de barbari, când no-
roadele sălbatece ale Asiei se năpustiau cu
driumul împingându se unele pe altele asupra
Europei, jăfuind orașele și pustiind pământul
pe unde treceau. În munții aceștia s'a în-
tchegat tăria și unitatea neamului românesc.
Ei au fost ocrotirea și scăparea noastră în zi-
lele de groază, cetatea sfântă în care s'au păs-
trat așa de curate credințele, și limba, și da

tinile poporului nostru. In locurile acestea tăi-
nuite, pe veci îngrădite de străjile Carpaților.
plutesc umbrele strămoșilor noștri de 'nainte
de descălecătoare. Aici, în șoptitul izvoarelor
și în freamătul codrilor, a răsunat pentru în-
tâia oară frumoasa noastră doină, — și nu e
pârâu, nici plaiu, de care să nu fie legată o
amintire scumpă sufletului nostru, nu e vârful
de munte, în tot cuprinsul acesta, care să
nu-și aibă povestea și cântecul lui.

Mai târziu, după ce-au conținut năvălirile
și s'au scoborît ai noștri iar la șesuri, de câte
ori o primejdie mare ne-a amenințat, munții
ne-au chemat în adăposturile lor, și vai de
dușmanul care ne-a urmărit în întăriturile ce-
tății noastre! Când Carol Robert, trufașul
rege^{al} Ungariei, și-a împins oștile în câmpiile
Olteniei, și, la sfatul de pace al blândului
nostru voivod Alexandru Basarab, i a răspuns
semeț că „el e păstorul oilor sale și-l va scoate
de barbă din vizuina lui“, — Românii îl atra-
seră cu încetul într'o vale strâmtă și întune-
coasă din munții Gorjului, și deodată, ca prin
farmec, cu bubuiri asurzitoare stâncele înce-
pură a se rostogoli din înălțimi, și toată fal-
nica lui oaste, învălmășită și zdrobită sub
grindina de bolovani, pieri în fundul acestei
râpi. — Și 'n sutele de ani cari au mai curs
de atunci, câte n'au văzut. Doamne, munții
aceștia, de câte ori n'au răsunat codrii și văile
acestea de buciumul vitejilor noștri plăeși!

Al. Vlahuță



In Vrancea

Ne lăsăm spre miază-noapte, pe plaiurile umbrite ale munților, în „țara Vrancei”. Departe 'naintea noastră, se văd printre munți șerpuirile apelor, și 'n lungul văilor albe, cu sclipiri de argint, se lămuresc satele, ca într'o panoramă, presărate pe sub frânturi de codru. Soarele scapătă către asfințit, fuioare de nori isvorăsc din adâncuri, un vultur plutește cu aripele 'ntinse, în creștetul zării, — pe coaste răsună tălângi, și glasuri de ape, și doine din fluer. In tot cuprinsul e un farmec, care ne spune, c'am pășit pe pragul unei alte lumi. Descălecăm și tăiem pripoarele de-a dreptul; străbatem pădurea de brazi ce acopere poalele muntelui, și, pela aprinsul stelelor, ieșim în larg, pe valea Zăbaliu, la satul Nereju.

Intr'adevăr Vrancea e o altă lume. De aici s'abat Carpații, împingându-și culmile spre miază-noapte. Din îndoitura lor se rup lungi șiruri de munți: Giurgul, Alunișul, Lapoșul, Culmea Neagră, Soveja, Zăbrăuții, Lepșa, puternice brațe ce se desfac și prind în arcurile lor mândrul plaiu al Vrancei, îngrădindu-i codrii, satele și isvoarele, ca într'o cetate

uriază. O armată în Vrancea, s'ar bate c'o lume.

„Erà o babă vădană, ș'aveà șapte feciori...“
Așà-și încep Vrâncenii frumoasa lor legendă.
„Și cum sta bătrâna pe prispă și torcea, către un amurg de seară, iată că tresare, de-un tropot venit depe deal,—un călăreț se oprește 'n fața ei, trudit, cu calul în spume.

— Sunt Ștefan, Turcii ne-au călcat țara, viu din război; oastea mi-i spartă... și-s singur.

— Dumnezeu te-a îndreptat, stăpâne, la ușa mea. Am șapte feciori, frumoși și voinici și mi-s dragi ca lumina ochilor... ai tăi sunt, Doamne.

În zori sunau din corn, pe munții Moldovii, cei șapte voinici. Curgeau plăieșii roiuri de pe sub poalele codrilor. Oaste nouă ieși ca din pământ. Ș'a pornit Domnul cu ea, într'un ceas bun, și s'a lăsat pe neașteptate asupra Turcilor, cari se credeau stăpâni pe țară. Atunci a văzut Ștefan ce pot flăcâii Vrâncioaei! Cădeau turbanele sub brațele lor, ca spicele sub secere. De dimineață până 'n noapte a ținut lupta, ș'atâta măcel a fost, ș'atâția păgâni au pierit, cât s'au cruntat apele de sângele lor. Iar când s'a întors marele Voivod, biruitor, în cuibul lui de vultur, la cetatea Neamțului, a chemat cu drag pe cei șapte voinici și le-a zis: «Voi sunteți șapte frați, în Vrancea sunt șapte munți, ai voștri să fie de veci, și neam de neamul vostru să-i stăpânească 'n pace!..“

Și multă vreme răzeșii Vrancei bir n'au plătit, podvadă n'au făcut, singuri și-au fost stăpâni,—iar sub domnii fanarioți spuneau cu fală: „Niciodată droșca unui Grec n'a ridicat colbul depe drumurile noastre!»

Inchiși în munți, departe de zbugiumul orașelor, sănătoși, deștepți și harnici, Vrâncenii sânt, cu adevărat, mândri — mândri de nobleța lor militărească, de graiul și de portul lor românesc, de doinele și de legendele lor, de sculele, scoarțele și alesăturile, ce fac po-doaba casei, și pe cari nu ți le-ar vinde pentru nimic în lume, mândri până și de numele plaiului lor, voinicesc și sonor ca un strigăt de trâmbiță. Și ce frumos s'au luptat Vrâncenii în războiul dela 77! Cu pieptul deschis se duceau la moarte. Ei țineau să arate lumii că'n dorobanții Domnitorului Carol sânt sufletele vechilor plăieși ai lui Ștefan cel Mare.

Al. Vlahuță.



Dorobanțul

Strecurați prin plumbi și săbii dorobanții
drum deschid,
Inimoși s'asvârl prin șanțuri și de-avalma sar
pe zid.

Și erà prin șanț pierire și văzduhul tremură
Iar dincolo, prin redută, moartea cea de
veci erà.

Tropot de picibare multe, fum și abur ca
'ntr'un iad,
Vuet cum îl fac prin baltă cei ce-alunecă
și cad.

Dar roiau mereu flăcâii răsăriți ca din pământ
Valuri ce 'necau reduta, scufundându-se'n
mormânt.

Unul singur în roirea de viteji, un dorobanț,
Zăboveà trudit pe-o scară, răsărit și el din șanț.

Apucase strâns cu-o mână parapetul ca 'n asalt
Dar erà prea slab pe semne, zidul lunecos
și nalt.

Cei sosiți cu scări, în juru-i își făceau în
Si treceau, urmându-l alții, iar el tot pe unde-a
grabă rost
fost.

Iat'un căpitan, din urmă, aducând în foe
Dă de el. „Cu sânge, băete! Ce 'ntârzii de nu
pe-ai lui
te sui?“

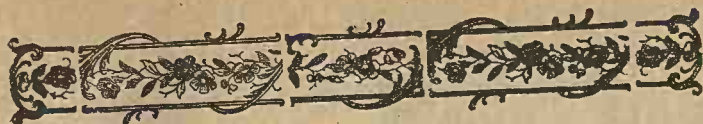
El abià-și întoarce capul. „N'am putere să
Mă trudesce cu stânga numai! Bată-l D-zeu
mă urc,
de Turc!“
„Ții în sân, se vede dreapta! „Pune dreapta!
N'o țineà—“
„Cum n'aș pune-o, și-i sub scară! Uite-o jos
și calci pe ea“,

Și-ajutându-i căpitanul el se naltă 'ncet, încet,
Dă un chiot și se naltă, răsărind pe parapet.

Vede jos încăerarea luptătorilor voinici
Un amestec orb ca 'n cuibul răscolitelor
furnici.

El înaltă 'n vânt chipiul, strig'un nume drag
și sfânt
Și-apoi sare pe ziduri, în redută, și'n mormânt.

Ea erà pământ al nostru, smuls din sufletul
turcesc
Și voià și el să moară — pe pământul ro-
mânesc!



Sfatul Bătrânilor

Mai de mult, Dumnezeu știe când, eră obiceiul ca oamenii bătrâni să fie omorâți, pentru că nu erau de nici un folos pe lume. Și îndată ce omul își pierdeă puterile din pricina bătrâneței, flăcăii lui—dacă-i aveà,—îl scoteau pe câmpie, sub un paltin, și-l împingeau într'o groapă; iar dacă n'aveà flăcăi, îl ucideau oamenii cari umblau anume prin sate, trimiși de stăpânire.

Și, ci-că într'un sat eră un flăcău cuminte, care nu s'a îndurat să-și omoare pe tată-său, căci prea i se păreà lucru păgânesc să-l ucidă. Și l-a ascuns ca să nu-l știe nimeni, într'o pădure, și-i duceà de mâncare acolo.

Pe vremea aceia trăia un balaur într'o peșteră adâncă și cu multe drumuri încâlcite. Și făceà balaurul stricăciuni de se 'ngrozeà lumea. Iar împăratul trimeteà în fiecare zi câte zece voinici să intre în peșteră să se lupte cu balaurul. Dar îndată ce apucau voinicii să intre, li se încurcau cărările și nu mai aveau chip să mai iasă de acolo. Că atâtea erau de multe și de împletite cărările, încât puteau să umble roată zece ani tot într'acelaș loc, crezând că merg înainte. Și pieriau așa voinicii de geaba.

În urmă veni rândul și flăcăului acestuia să intre în peșteră. El atunci a dus tatălui său în pădure merinde pe trei luni și i-a spus, că îi aduce merindea cea mai din urmă, pentru că el pleacă să nu se mai întoarcă. Atunci bătrânul l'a sfătuit, că toți, cei zece flăcăi, cari vor intra în peșteră, să nu intre pe jos, ci călări, și nu cu ori ce cal, ci pe iepe cari au făcut decurând. Și să ia și mânzii și să-i lege de gura peșterii.

Și așa au făcut flăcăii. Au legat mânzii la gura peșterii și-au intrat călări pe iepe. Și-au găsit balaurul și s'au luptat cu el și l'au răpus. Și-ar fi pierit ei cu toții acolo, neputând să mai găsească gura peșterii; dar i-au scos iepele cari nechezau într'una și alergau în goană spre gura peșterii, de unde nechezau mânzii. Și au ieșit flăcăii din peșteră.

Și s'a mirat împăratul și țara întreagă de lucrul acesta, cât de cuminte a fost făcut. Și l-au întrebat pe flăcău să le spue, cum i-a dat prin cap această șiretenie. Iar flăcăul s'a codit cu spusul, căci se temeă, dar în urmă și-a luat inima în dinți și le-a spus, că tată-său l-a sfătuit să facă așa.

Și atunci i s'au deschis ochii împăratului și-a văzut că și bătrânii sunt buni la ceva și că sfatul lor e sfat cuminte. Și deatunci cei tineri n'au mai omorât pe cei bătrâni, ci au început să-i iubească și'n mare cinste să-i aibă, și-a fost deatunci așa cum e și astăzi.

G. Coșbuc



Uciderea mișelească a lui Mihai Doda Viteazul

Douăzeci de mii eră toată armata lor ; puțini erau la număr, dar însă toți aleși ; căci la Mihai alergau toți vitejii ; pentrucă eră vestit de viteaz, și ori unde s'a luptat a ieșit cu cinste. Căci el cinstea și domnia pe toți vitejii, și toți alergau la dânsul ca balaurii și ca leii.

Ori pe unde a trecut, toți s'au umplut de groaza lui. Ungurii și Turcii toți, când auziră că vine cu putere atâta de mare, se văitau, și strigau, zicând ; cum vom face noi cu acest Mihai ? Unde să mergem ca să nu ne fie teamă de dânsul. În care munte să fugim, în care cetate să ne ascundem, și unde să scăpăm de frica lui ? Pe el cetate nu-l ține, munte nu-l oprește. Pe împăratul Turciei, și pe acela îl amenința, și va să meargă asupra-i cu multă urgie ; căci i-au dat lui voie Cesarul Germaniei, împăratul creștinilor, Rudolf Autocratul, carele au împuternicire dela Cristos atotputernicul, să isgonească pe Agarineni, să întemeieze credința cea adevărată, să mântuiască pe creștini și să unească biserica.

Ascultați, vitejii mei, și voi câți sunteți alesi! astăzi este vremea să ieșim cu cinste, vrășmașii sunt mai mulți, dar sunt înspăimântați, numai mă uit la dânșii cum vin și ei sunt biruiți. Nu vă temeți de mulțime, puțini sunt alesi, și astăzi se va cunoaște cine este viteazul. Atuncea toți strigară: noi suntem la poruncile tale, astăzi vom cinști numele tău; astăzi ne vom arăta de suntem viteji.

El aveà să se pogoare în Țara Românească, să-și trimită oștile în Turcia, să coprindă Dobrica și toată Serbia, și să așeze scaunul Domniei în Adrianopol.

Acela care se luptă pentru ortodoxie și nădăduiă să facă leturghie în Sf. Sofia, căci el se sileà mult să unească biserica Romei și a Constantinopolului și să facă una.

Ce s'o fi făcut oare Mihai-Vodă? Nimic nu se aude despre dânșul dela o vreme înapoi. Unde s'o fi dus și unde s'o fi aflând de nu se mai vede? Nu cumvâ în Tătaria s'a dus, pe Han-Tătar să războiască? Nu cumvâ e în Moldavia singur fără oștire? Ori că'n Turcia a trecut și calcă acolo țara. Sau cu oaste va să vie, Turcii să omoare și neamul creștin să mântuiască. Nu, nici la Han-Tătar s'a dus; nici în Moldavia este; nici dincolo în Turcia; nici aicea în țară.

Ci, cu balaurul se luptă la Turda în câmpie, care îl apucă și va să-l ducă în iad. Noaptea toată, întregă, vitejește se luptă, și Duminecă dimineața rămase învins. Un glas nu mai el scoase cu inima străpunsă: unde sun-

teți voinicii mei și voi vitejilor? luați-vă săbioarele și veniți înarmați, de mă scăpați d'aci, iubiți prieteni; căci inima mi s'a străpuns, puterea mi s'a tăiat, trupul mi s'a slăbit și sufletul mi s'a îngrozit. Voi bine știți cât eram de viteaz, și cum fără de luptă mă văd aci junghiat. De mine odată tremură răsăritul și apusul, iar acum nimeni nu se găsi să-mi ajute. D'aș fi știut din vreme să mă fi pregătit, acum n'aș fi la pământ ucis, fără de lege.



Simon cismarul

Un preot tânăr odată, care avea o mamă săracă, văduvă cu șapte copii, simțind în el chemarea de a se face sfânt, și-a lăsat mama și frații și s'a dus în pustie. Singur acolo, se hrănea numai cu puținele rădăcini de burueni ce le găsiă și trăiă într'o peșteră. Toată ziua se închină și cetiă psaltirea și cărțile sfinte; avea gândul numai la Dumnezeu și eră străin cu totul de toate cele lumesti. Noaptea se culcă pe spini, ca să nu poată dormi, și veghiă astfel mereu și cetiă sfintele rugăciuni de câte nouă ori pe noapte. Și așa un an, doi, șapte, încât slăbise de eră numai piele și oase. Dar Credința lui cea nestrămutată îi da tărie să meargă înainte. Dacă s'abătea din întâmplare vr'un om peacolo, când îl vedeă sfântul se ascundeă în peșteră și nouă zile se spălă și se închină, ca să se curețe de păcatul său, căci și-a spurcat ochii văzând un păcătos.

Și s'a întâmplat, că a auzit mamă-sa unde îi este fiul, și a venit la el să-i spue că moare de foame cu copii cu tot. Dar sfântul a alungat-o dela el cu pietre, și credeă, că nu mama-sa e femeia care a venit la el, ci diavolul

care a luat chipul mamei sale, ca să-l ispitească și să-l abată. Și așa mamă-sa a murit de sărăcie, frații sfântului au pierit de foame pe drumuri, căci erau mici și fratele lor, sfântul, aveà alte griji mai mari decât să-și ajut frații.

Și iacă după vreme îndelungată, sfântul ajunsese așa de aproape de Dumnezeu, încât Dumnezeu i s'a arătat într'o noapte aevea, și i-a stat înainte. A căzut sfântul în genunchi și s'a rugat de Dumnezeu, să-i deà un semn și să-i spue dacă jertfa sa e bine primită. Iar Dumnezeu nu i-a răspuns. Atunci a întrebat sfântul, dacă este un om și mai bine văzut decât el pe lume, și mai vrednic de-a ajunge în rai, ca să meargă la el și să-i urmeze pildele și învățătura. A răspuns Dumnezeu atunci: „Este unul. Du-te și caută-l, e cismarul Simon din Ierusalim“.

Și-a încins cu sfoară coapsele sale și a plecat sfântul din pustie, ca să caute pe Simon Cismarul, care erà cel mai plăcut om în fața lui Dumnezeu. A ajuns în Ierusalim și a întrebat de Simon. Il cunoșteau toți, până și copiii! Deci l'au îndreptat oamenii la Simon în marginea orașului. A intrat sfântul în casă, dar nu puteà de mirare, că vedeà în casă copii mici și o femeie Nici o urmă de sfânt. Iar în mijlocul odăiței mici, vr'o patru calfe coseau cisme și cântau, iar stăpânul lor între ei, cântà și el, dar nu cântece bisericesti.

„Eu caut pe cismarul Simon,“ zise sfântul zăpăcit către ai casei, cari se opriseră mirați și se uitau la streinul cel slab și bārbos. „Eu

sunt," răspuse cismarul, un om în puterea vârstei, frumos, voinic și vesel, și apropiindu-se de călugăr îi sărută mâna și-l pofti să șeadă.

„Eu credeam că ești călugăr," zise sfântul „și am venit anume să te văd și să urmez pilda vieții tale." Nu sunt călugăr, răspuse cismarul, uite am nevastă și șease copii, și muncesc pentru ei să-i cresc și să-i fac oameni de omenie.

„Te închini tu mult, Simon?" întrebă călugărul. „Duminicile și sărbătorile" zise Simon. Acestea sunt zilele Domnului și mă închin cu smerenie ca tot creștinul. Celelalte zile ni le-a lăsat Dumnezeu pentru muncă, iar eu am pentru cine să muncesc.

„Dar poate te închini mult noaptea," zise călugărul tot mai mirat. Simon cismarul a început să râdă. „Noaptea? Bine, omule, noaptea dorm, căci sunt obosit, și Dumnezeu deaceia a lăsat să fie noapte.

„Atunci ce faci tu, ca să fii plăcut lui Dumnezeu, dacă nu te închini?" — „Eu nu știu, răspuse Simon, dacă sunt plăcut ori nu, înaintea lui Dumnezeu, și nici nu știu ce-aș face ca să-i fiu plăcut. Muncesc pentru băeții mei și din puținul ce-mi prisosește, ajut pe săraci; nu iau numele lui Dumnezeu în deșert și ascult de legile țării, laud pe Dumnezeu că mi-a dat putere să pot trăi pentru alții și mă bucur de viața ce mi-a dat-o cel de sus. Cinstesc pe toți oamenii vrednici și cu frica Domnului, oa să fiu și eu cinstit de ei, am milă de cei străini, nu asupresc pe cei mai slabi decât

mine și iubesc pe de aproapele meu. Atâta știu, atâta fac.

Călugărul n'a mai zis nimic, și-a luat toiagul și a plecat. Povestea nu spune unde, dar poate că din pustie veni, și în pustie s'a dus.

G. Coșbuc



Golia ticălosul

La Cahul, pe câmpia, din marginea poenii
Se 'ntinseră 'n coloane de luptă Moldovenii,
Și-aveau cu ei pe Vodă, iubitul lor stăpân.
Iar Golia, el plecat-a din faptul dimineții
Prin vale să-și reverse din lături călăreții
Căci el aveà să bată din coaste pe păgân.

Iar când veni și vremea să urle 'n zare tunul,
Mișcatu-s'au Români cu miile, ca unul —
O lamur'a Moldovei prin sutele de ani!
Dar Golia ticălosul alt gând aveà cu soții,
Și 'n sulii ridicându-și căciulele cu toții
Lăsând câmpia noastră trecură la dușmani.

O clipă stete Vodă cu inima trăsniță.
Intors apoi, strigat-a spre oastea 'nmărmurită,
Pe Golia arătându-l cu pumnii, cu-amândoi:
„Oșteni ai țării mele! priviți-l cum se duce,
El vinde sfânta țară și vinde sfânta cruce,
Mă vinde, ticălosul, pe mine și pe voi!“

Cumplit se 'ntoarce Vodă cu 'ntreaga lui mânie
Spre partea de-unde Golia veneà cu dușmănie

Spre frații săi, în fruntea grozavilor Spahii.
Să dați fără de milă că-i inimă de fiară!
Să piar'acum pământul! Moldova-ne să piară,
Dar Golia întâi de toate să piar'acum, copii!

Și nu vedeau Românii nici moartea cum le iese
În drum, și nici potopul de Turci ce-i încinsese,
Vedeau numai pe Golia, pe scosul lor din minți.
Și neputând mai iute să-l stingă depe lume
Rosteau cu glasul urei becisnicul lui nume,
Prin gemete scrișnite strivindu-i-l în dinți.

O, Golia, tu! Pândit-ai așa de-amară vreme!
Dar toate ale țării și plângeri și blesteme
Ajungă-te de-apururi, și n'ai mai fi trăit!
Dar iată-le, pornite din sulți și din gură —
Smintiții tăi la Cahul câinește-aici căzură,
Căzuși și tu, mișele, tu cel ce i-ai smintit!

Călcau Spahiii 'n goană pe barba ta bătrână,
Iar pumnii 'n loc de aur strângeau în ei țărână
Și 'n gură-ți s'adunase și sânge și pământ,
Să 'nece 'n tine, Golio, mai repede suflarea!
Așa sfârșit să aibă în veci de veci trădarea,
Iar corbii fie-i preoți și-al lor gâtlej mormânt!

Adânc în noaptea nopții și 'n iadul cel din urmă
În care-al iernii viscol suflarea nu și-o curmă
Nici eând, stau prinși în ghiață ai lumilor mișei:
Grozavă li-e durerea, și vecinică li-e truda —
De-a stânga țipă Cain, de-a dreapta urlă Iuda
Iar tu, tu, goale Golio, te vaeți între ei!

G. Coșbuc



Casele Domnești

Casele domnești din București, se înălțau pe povârnișul malului stâng al Dâmboviței, printre bătrâne tulpine de sălcii, într'un larg pătrat de înalte și țepene ziduri, cari, pedeparte se afundau în apă, proptite cu largi căprioreli de piatră, iar de celelalte trei părți, înconjurată cu șanțuri adânci, își arătau, pe dinafară, numai întinsa lor față netencuită și clădită cu straturi de cărămizi și de bolovani pe piatră; la mijlocul peretelui din fața casei, se află poarta cu gang boltit, pe deasupra căreia se înălță un turn pătrat, cu ferestru de meterez; iar dinaintea porții eră o podișcă care, prin mijlocul unui scripete, se lăsă pe deasupra șanțului și se ridică la vreme de primejdie; alte patru foișoare cu temelii întărite, apărau colțurile întinsei împrejmuri.

Pe dinlăuntru curții, niște lungi șiruri de clădiri, cu tinde arcuite, stau rezemate de acei nălți pereți și slujeau de locuințe sau o

dăi, copiilor de casă, străjilor și slujitorilor domnești; apoi tot în rând cu acestea, veneau grajdurile, hambarele și șoprurile cu toate tacâmurile de drum, sub îngrijirea comișilor și a sătrarilor; mai în lăturile caselor domnești, în care răspundeau printr'o tindă de scânduri, erau *beciurile* sau cuinile și cuptoarele pităriei; în sus, mai pe deal, din dosul bisericii jicnița cu toată zahareaua, și, în sfârșit, de-a lungul zidului, ce se întindea pe malul gârlei, se adăposteau saielele cu vite și zalhanaua curții domnești; căci toate trebuințioasele vieței cătau a fi prevăzute într'această cetățuie, așezată pe un loc șes, ce era apropiat de Dunăre și de primejdioșii mărginași, și lipsit de orice apărare firească.

Drept în mijlocul ogrăzei, de-a stânga bisericii lui Mircea, se aflau casele domnești, clădire pătrată, mare, ridicată, cu ziduri late în poale și fără tencuială, purtând pe deasupra lor un coviltir cu cerdac înalt și întins, un adevărat munte de șindrilă. Catul de jos al caselor abia avea pe ici pe colea câte o creștătură pe unde să intre aerul în beciurile-i boltite; de-o parte numai, în fundul unei tinzi întunecoase, se vedeă gârliciul povârnit al pivniței cu părțile-i de zăbrele; cu toate acestea ferestrele catului de sus, mititele, lunguiețe și întărite cu vergele de fier și obloane, ce se trăgeau în chepeng, erau cu mult înălțate dela pământ, astfel încât perețele rămâneă gol și neted mai până sub strașină,

În dreptul porții și deasupra câtorvâ trepte de piatră, se află ușa cu două canaturi de stejar, căptușite cu tinichele și legate cu drugi de fier; acea ușă se deschidea pe o scară de piatră închisă între doi pereți și dreaptă, care ducea într'un pridvor, al cărui acoperiș sta rezemat pe doi stâlpi, ciopliți din bardă, și dealungul căruia se întindea o laviță învelită cu rogojini și cu zăblae. Pe urmă venea o tindă întunecoasă în care da de toate părțile, ușile deosebitelor încăperi, din cari, unele lungi și înguste, cu o mică ferestruie în fund, locaș de odihnă pentru noapte, purtau numele de *chilii*, altele mai întinse și mai luminate erau *sălile* de adunare, *camărilor* feluritelor dregătorii și *odăile* locuite de cămărași și de obștea curtenilor. Apoi, dincolo de tindă, se deschidea o largă sală, al cărei tavan de grinzi înnegrite se sprijinea pe câte două șiruri de stâlpi scobiți cu glafuri și cu flori, și al cărui fund, ieșit mai afară din peretele casei, cu un pridvor rotund cu parmaclâc, era cu totul deschis; această sală pardosită cu lespezi, loc de ospete și de dans în zilele călduroase ale verii, se numea *horă* și slujea în totdeauna ca loc de adăstare pentru cei ce voiau să intre la chilile neamului domnesc, sau în sala spătăriei unde era scaunul lui Vodă, sau în sacnasiul cu geamlâc înaintat pe grinzi, care era obișnuita ședere a Doamnei și a femeilor sale. Toate aceste încăperi, precum și deosebitele *băsci* sau cămări boltite, purtând o culă ro-

tunjită pe deasupra, în care se aflau dea rândul, paraclisul, haznaua sau comoara și patul domnesc, răspundeau toate în horă, prin niște uși cu tocure de piatră înalte și înguste, aduse sus în îndoit perghel și deasupra cărora se vedeă săpat, într'o firidă, vulturul țării. Printr'acea sală se făcea toată slujba din lăuntru a familiei domnești; pe acolo putea cinevâ să întâlnească, dintr'oda într'alta, pe Domn sau pe oricare dintr'ai săi.

Al. Odobescu.



Tactica militară a românilor

Războiul defensiv se perfecționează mult la Moldoveni. Încă în veacul al XIV ei deteră o frumoasă probă despre aceasta. La 1359, regele Casimir al Poloniei trimise o armată însemnată din Polonia mică și Rusia, cu Ștefan Voevod, împotriva lui Petru I Voevod. Acesta, văzând că din inferioritatea numerică a oștirii sale nu izbutește în bătăliile particulare, s'a tras în locuri strâmte. Polonii, trebuind să treacă printr'o pădure deasă și neumblată, numită *Ploninu* din muntele Sepenețu, Petru Voevod o ocupă mai dinainte, și puse de tăiaă cu fierăstraie toți copacii depelângă drum, lăsându-i pe trunchii lor numai înținați. Când intrară Polonii în codru, Moldovenii începură a împinge copacii cei mai depărtați, cari, căzând peste cei mai de aproape îi prăvăliră pe toți peste oștirea polonă. În ameteala și învălmășeala în care erau Polonii, văzând pădurea din toate părțile căzând pe dânșii, iese deodată și Petru Voevod și îi izbește; ei numai putură face atunci nici o mișcare, încurcați fiind de copacii cari, în căderea

lor, îi slujise de mâini și de picioare. Mulți din Poloni pieriră în acea zi memorabilă, mai mulți însă căzură prinși; trei steaguri mari: al Cracovenilor, al Sandomirenilor și al Leopolenilor, și altele nouă mai mici, militare sau boierești (gentilicia) și cu tot aparatul de război, picară în mâinile biruitoare ale Moldovenilor.

Această tactică o păzire Moldovenii totdeauna, când aveau a se lupta cu o armată mai numeroasă decât a lor; astfel, între altele la 1450 intrând o oștire însemnată de Plonezi, sub comanda generalilor Petru Odrovici, Conețpovski și Mihail Buciaiki și un număr de Moldoveni cu Alexandru Voevod, împotriva usurpătorului Bogdan, acesta văzând că nu le va putea sta împotriva cu oastea sa, se trase la stâmtori, cu pândă să aducă pe Poloni după dânsul, și astfel zdrobindu-i și flămânzindu-i să-i poată învinge. Această tactică îi izbuti. După ce purtă pe Poloni din loc în loc, îi aduse, înșfârșit, la apa Bârladului. Acolo, trebuind Polonii să treacă printr'o pădure, deși știau că este ocupată de oamenii lui Bogdan, dar semețindu-se, porniră mai întâi carele cu pârcașul de Hotin, și cu toți Moldovenii și Podolenii. Pe când aceștia erau în mijlocul pădurii, oastea lui Bogdan Voevod îi izbi, și după o cruntă apărare de abia putură scăpa cu multă pagubă. Atunci vrând să treacă și cealaltă oaste poloneză, îi ieși înaintea Bogdan „cu multe steaguri și buciume și fără călărime, iar multă pedestrime.“ Văzând aceasta

Polonii „se tocmiră de război“ și au ținut lupta dela chindie până a înoptat, când „în-glotindu-se pedestriimea, a făcut mare pierdere în Polonezi la strâmtori, tăind vinele cailor cu coase și cu futiuri. Atunci picară morți și capetele armatei polone. Izbânda ar fi fost a lui Bogdan Voevod, dacă Moldovenii protivnici, ce trecuseră cu carele înainte, nu s'ar fi întors și i ar fi smuls biruința.“

Intr'aceste războaie civile se formară Moldovenii, ca într'o școală militară. Ei nu avură îndată trebuință decât de un căpitan mare, ca să se facă vestiți și să fie eroi ai creștinătății. Acest căpitan nu întârzie a se ivi, și fu Ștefan-cel-Mare.

El se arată credincios tacticei părinților săi. Aceia ce avu însă mai deosebit este, că folosindu-se de cunoștința ce aveà despre impotența pozițiilor naturale la război, el ascundeà un trup de oștire, care la un moment hotărît, se aruncà pela spatele vrăjmașului, în vreme ce cealaltă armie se isbià în față. Este cunoscut că acestui principiu fu dator Anibal biruințele sale. Astfel la *bătălia dela Bârlad* (20 Ianuarie 1475), Ștefan Voevod, după ce slăbise caii Turcilor pârjolind iarba înaintea lor, peste tot locul, prin care trebuiau să treacă, i-a tras la strîmtoare. Acolo folosindu-se de poziția locului, chiar și de negureala atmosferei, puse o seamă de oameni în câmpie, cari dederă semnal de război cu „trâmbițe, buciume și tobe.“ Turcii întorcându-se către glasul ce se auzià, socotind că acolo se află Ștefan cu

toată puterea sa, acesta iese atunci de unde erà ascuns, îi izbește în dos, în vreme ce ceilalți îi izbiau în față, și într'această, apucare cu meșteșug", după cum zic cronicarii, el numai cu 47.000 oameni, învinse o armată de 120.000.

N. Bălcescu



Valea Hațegului

În călătoria, ce am făcut în toate țările locuite de Români, nici într'o parte n'am întâlnit atâtea rămășițe antice și locuri, cari să ne amintească așa de multe și importante întâmplări istorice, ca în Transilvania. Deși rugina veacurilor a nimicit, cu desăvârșire, o parte însemnată de monumente, totuși călătorul nu face un pas fără a întâlni multe din acele rămășițe, cari fac să învie în sufletul său reamintirea trecutului.

Din toate părțile Transilvaniei, pe unde am călătorit, partea cea mai frumoasă, mai încântătoare, și în același timp mai clasică, este valea și ținutul Hațegului, așezat de către acel unghiu al Ardealului, pe unde, prin Poarta de fier, trecem din România în Banat, și pe unde eră trecătoarea Romanilor și a Turcilor. În astă vale, înzestrată cu toate frumusețile naturii, locuiau Dacii, bucurându-se și desfătându-se de bunătățile, ce producea acel rai pământesc; tot acolo se află și capitala lor, cetatea Sarmisegetusa. Aproape de zidurile Sarmisagetusei, avu loc o luptă înfricoșată, unde Romanii, sub conducerea lui Traian, rămaseră învingători. Decebal, regele Dacilor, fu alungat până la Turda și oastea lui nimicită. Sarmisegetusa, devenind scaunul

administrațiunii romane, Traian o numi Ulpia Traiană și o înfrumuseță cu templuri, băi, apeducturi și cu alte zidiri publice, înconjurând-o și cu ziduri noi.

Astăzi, pe ruinele cetății romane se află un sat mic, sărac, numit Grădiștea. Cutreerând acele ruine am văzut încă rămășițe de ziduri, cari după atâtea veacuri stau nesmintite și pe cari noianul distrugător al vechimii nu le-a nimicit. Am văzut amfiteatrul cu o bucată de zid de piatră, foarte bine păstrat. Am văzut hrubi pe sub pământ, cari după spusa locuitorilor, merg la o depărtare foarte mare; a mai rămas la vederea trecătorilor un sicriu de piatră, de o mărime enormă, precum și ruinile unor colonne de piatră; am găsit mai multe table mici de oală roșie în diferite forme, cari serviau de paviment la locuințele Romanilor; se mai găsesc, însă foarte rar, și mici bucățele de mosaicuri, cu cari Romanii formau felurite desemnuri.

Vrednic de văzut mai este încă și drumul cel pardosit cu pietre pătrate, care se numește *drumul lui Traian*, și care se începe dela Poarta de fier și, trecând peste râul Streiu, ajunge la Belgrad (Alba Iulia), de aici la Turda, și de acolo o ramură apucă la Cluj, iar alta spre Vașarhely. Acest drum, pelângă Ulpia Traiană, sau Grădiștea de astăzi, este așa de întreg, încât pare a fi făcut de curând. Așa știau Romani să lucreze.

Înainte de a părăsi acele ruini m'am întregat, unde e Ulpia Traiană, acea cetate, în

care Traian, augustul erou, și-a întemeiat scaunul măririi sale, unde sânt acele monumente ale geniului, virtuții, puterii și slavei poporului roman, care în mai puțin de 200 de ani răspândi civilizația în limba sa și puse temelia poporului românesc ! Rămas bun, ruine sfinte ale unei lumi îmbătrânite, cari stați încă până astăzi, ca niște martori pentru viitor și pe cari cruda vreme nu v'a dărâmat încă !

Nu departe de Grădiștea se află satul Dem-suș. Acolo se vede monumentul cel mai întreg din timpul Romanilor. Acesta este un templu, în care astăzi se află biserica creștinească a Românilor de acolo. El are o formă pătrată, este de câți-va metri înalt și acoperit cu o boltă, în care se află niște ferestruici, prin care străbate lumina. Pereții lui sunt înnegriți de fumul arderilor, cari se ridicau odinioară în cinstea zeilor străbunilor noștri. În mijlocul lui se află patru stâlpi groși de piatră, foarte apropiați unul de altul, pe cari se citesc mai multe inscripțiuni. În partea dreapta a acestui edificiu se deschide o ușă, care duce într'o zidire cu formă de semicerc, boltită, unde, se zice, că se făcea măcelărirea jertfelor ; în partea dreaptă a acestei din urmă zidiri se vede o hrubă mică, unde se păstrau urnele cu cenușe. În fundul templului se află catapiteasma bisericii de astăzi, și în dos vine altarul, care asemenea este o zidire semi-circulară. Dacă ne uităm la acest templu, abstracție făcând de zidirile semi-circulare din dreapta și din fundul lui,

cari, după părerea mai multor arheologi, au fost alăturate mai târziu, avem înaintea, nu un templu propriu zis, ci un mausoleu, și această părere se întărește și mai mult, dacă examinăm inscripțiunile și epitafurile, ce se găsesc în interiorul lui și cari mai toate încep cu aceste două litere funerale: D. M. adică: Diis Manibus. Nu putem ști botărât, pentru cine a fost ridicat acest mausoleu, dar din inscripțiunile aflate și din figura unui cal, care se află în mai multe locuri, pare a fi ridicat în amintirea unui ostaș. Cei mai mulți arheologi, cari au cercetat acest mausoleu și cari s'au interesat să cunoască anticitatea lui, au fost de părere, că el a fost ridicat în memoria tribunului militar, Longin, pe care Traian îl iubea foarte mult și care căzu prins în mâinile lui Decebal, înainte de luarea Sarmisagetusei. Longin era generalul lui Traian cel mai însemnat și mai învățat în meșteșugul războiului.

Grădiștea și Demesușul sunt locurile, cari au păstrat mai întregi și mei neatînse amintirile timpurilor trecute. Când vezi aceste locuri, când ai înaintea monumente sau ruini zidite cu 17 secole în urmă, mintea rămâne lovită și o comoară întreagă de amintiri se trezește în ea, spre a readuce înaintea ochilor forme de o viață, care nu mai există, dar care pentru, noi Români, nu încetează de a avea ființă, de vreme ce din ea se trage toată existența noastră.

T. T. Burada



Povestea căprarului

Când ne-au respins dela movilă,
Căzurăm mulți pe-acele lunci.
Și 'ntreg un regiment atunci,
De ce-a văzut, a plâns de milă.

În șiruri strânse și 'mproșcând
Neconținut cu foc mulțimea;
Se da 'ndărăt dorobănțimea,
Loc Turcilor pe șes făcând.
Curgea și mult și iute focul,
Iar între-ai noștri și vrășmași
Erau, cel mult, optzeci de pași —
Dar noi lăsam cu palma locul.

Și, iată 'n urma tuturor
Un biet căprar, având un frate
Ucis, s'opri să-l ia 'n spate,
Și-apoi spre șir porni cu zor.

Dar lunecând pe iarba udă,
Fiind și slab, căzu 'n curând.
Iar noi strigam să între 'n rând,
El a rămas nevrând s'audă.

La ochi cu pușca l-am văzut
Ingenunchiat acolo 'n cale
Trăgând spre Turci, care din vale
Veniau mereu. O, n'am crezut
Că omul în mânie poate
S'asvârle-așă de mult omor,
Că plumbii 'n desnădejdea lor
Curg râu! Dar azi le cred pe toate.

Iar noi ne 'ndepărtam mereu,
Și i-am strigat de-a multa oară
Că e nebun, că stă să moară,
Și e păcat de Dumnezeu.
Nevrând să-l lase pe câmpie,
Și să-l aducă neputând,
El sta ca mortul, dus de-un gând:
Străjer răzbunător să fie!

Dar Turcii vin, tot vin, un roi,
Și tot mai larg li-e 'n urmă pasul —
Acum nici nu ne-aude glasul,
Acum el e pierdut de noi.
Treizeci de pași mai au Nizamii
Au cinsprezece, zece-acum —
Și-aștepți pe-ai tăi, plângând pe drum,
Tu suflet pustiit al mării!

Dar iată-l cade! L'a lovit
Pe semne-un plumb, din multa ploaie;
Pe spate-acum murind se 'ndoaie,
Dar l-am văzut cum s'a 'nvârtit
Spre frate-său, căzând deodată
Cu fața 'n jos, părănd c'ar vrea

Să-l apere pe mort așa —
Și-atunci coloana 'naintată

A Turcilor sosind pohoi,
I-a și cuprins, urmându-și goana
Și i-a 'necat apoi coloana
Și nu i-am mai văzut apoi.
Infiorat și-acum îmi bate
Cu jale inima, când scriu —
Strivit de Turci, să mori de viu,
Veghind la capul unui frate!

Când ne-am retras pe-acele lunci
Respins de Osman, dela movilă,
Un regiment întreg, de milă
A plâns de ce-a văzut atunci!



Inmormântările

La darea sufletului său la cea din urmă clipeală a vieții este, la noi, obiceiul de a se pune în mâna celui ce moare, o lumânare de ceară galbenă aprinsă, pentruca sufletul să fie întâmpinat cu lumină la despărțirea lui de trup. De se întâmplă să moară cineva fără lumânare, se chiamă că a avut moarte întunecată, iar Românii poartă o jalnică mâhnire pentru cei răposați fără lumânare, mai ales pentru cei înecați sau pieriți de moarte năprasnică; pentru aceia, ori de câte ori s'a sfârșit o lumânare de ceară și a rămas numai un căpățel, îl lipesc de pământ, spre a se istovi pentru sufletele celor adormiți fără lumină. Ei cred că sufletelor celor înecați nu le este dat a se bucura de lumina zilei, ci numai de seninul nopților cu lună, deaceia bătrânele, cunoscătoare de tainele obiceiurilor, opresc pe neștiutorii copii de a zice: „e lumină ca ziua“; căci ele socotesc că auzind aceasta cei înecați, încetează de a se mai bucura de lumina lunii și intră, speriați, în adâncurile întunecoase, gândind că i-a apucat fără veste ziua.

După ce creștinul și-a dat duhul, femeile de casă încep a se bocî și a se văită, despletindu-și părul și pe unele locuri strigând la urechia răposatului: au doară nu mă auzi? tare te-ai mâniat! mult ești supărat! și altele. În vremea aceasta bătrânele megieșe, adunate la țipetele din casă, pun căldarea sau ceaunul pe foc și încălzesc apa de scaldătoare. Scoțându-l din scaldătoare îl îmbracă în haine noi, cele mai de preț ce are. Mulți și le au pregătite din viață, mai ales bătrânele, dintre care unele și-au păstrat chiar hainele de mi-reasă. După ce l'au îmbrăcat curat, îl întind pe laviță sau pe o masă, pe unele locuri îl scot afară și-l așează pe prispă totdeauna cu picioarele spre răsărit, punându-i în mână o cruce de ceară cu un bănuț lipit pe dânsa, pentru plata vămilor văzduhului; însfârșit, îl acoper, câtu-i de lung, cu o pânză albă numită în limba bisericii „giulgiu“, iar în limba curgătoare numai „pânză“, de unde a și rămas vorba, ce se zice, când cineva e galben și istovit „par'că i-au luat pânzele după obraz“. Apoi iau măsură cât e mortul de lung și-i fac un toiag de ceară, în care se pune și lumânărica, ce i-au ținut-o la darea sufletului. Toiagul este o lumânare de ceară, lungă, care se încolăcește în forma șarpelui și care arde la capul mortului cele trei zile înainte de înmormântare; și în alte trei zile, după înmormântare, se aprinde regulat la asfințitul soarelui, în locul unde și-a dat duhul. După ce l'au împodobit astfel, mai varsă femeile o

undă de lacrimi însoțită de obișnuite bocete, prin care îl întreabă: nu-i e milă de cei rămași? unde se gătește așa frumos? «Cui mă lași, sprijinul bătrânețelor mele?» întreabă mama cu inima ruptă de durere. Iar bătrânul tată stă tăcut în picioare cu capul gol, împietrit de durere, ștergând din când în când lacrămile, ce nu le poate opri să nu se rostogolească pe sbârcita-i și albăta-i față. Atunci au prilej vecinele să-și verse și ele aleanurile trecute, să-și plângă copiii răpoși, în care plângere, întovărășită de bocet, se aud vorbe ca acestea: Te duci unde e copilășul meu; să-i spui că mult e arsă inima mamei după dânsul; zi-i să mi se arate mai des în vis, dragul mamei liliac».

După ce si-au mai alinat durerea prin mângâierile ispitelor bătrâne, un vecin, meșter de sicrie, vine cu o trestie lungă și ia măsură mortului, apoi trestia aceea se pune în sicriu, alătura cu trupul. Unii bătrâni ce-și așteptau moartea din zi în zi, își au sicriul gata, lucrat de mâna lor, și numai îl scot în tindă sau îl scoboară din pod, pentru a-i așeză trupul. În vreme ce se petrec acestea, un băiețan dă fuga la popa ori la dascăl și cere un prapur ca să-l razeme dinaintea casei ca vestitor de moarte, și totodată să-i poștească pentru cetirea stâlpilor, pentru noapte. Când se vestește în tot satul și încep a veni, care când poate; fiecare nou sosit intră în odaia unde se află mortul, sărută icoana, și dacă răposatul era un bătrân, îi sărută și

mâna, apoi se dă la o parte și punându-și mâna la gură, clatină din cap, oftează și zice: „Dumnezeu să-l ierte“. De se întâmplă câțiva în casă adunați, grăiesc între dânșii câte ceva de bine de răposatul, apoi rând pe rând se strecoară și alții le vin în loc, cu aceeași rânduială. Unii, fără treabă sau mai prieteni ai casei, mai rămân de dau ajutor la pisatul grâului de colivă și altele; iar femeile se apucă de cernut pentru pomeni.

A. Lambrior



Prieteni înduşmăniți

Intr'o zi un ofițer de al nostru cercetând străjile noastre cele mai înaintate la Plevna, n'a găsit pe străjer în groapa anume pentru străjuire. Erà seară, frig și vreme de iarnă.

El se duse înainte. Or fi venit poate Turcii, și-or fi prins pe străjer. Acest lucru se întâmplă des.

Când colo, ofițerul dă cu ochii de soldat, care sta pe un răzor și jucă zar cu un soldat turc.

Străjerii cei mai înaintați erau de multe ori și până la cinzeci de pași aproape de străjerii Turcilor. Ici Românul în groapa lui, dincolo Turcul tot în groapă. Românul se uită din vreme în vreme să vadă ce face Turcul, iar Turcul pe aceiaș urmă.

Și cum stăteau așa, uitați de Dumnezeu acolo, câte o zi ori câte o noapte întregă, se plictiseau. Dacă se potriveau doi morăcănoși, stăteau pitiți amândoi, și când își scoteau vr'unul capul mai mult din groapă, celălalt trăgea cu pușca. Iși petreceau vremea pândindu-se cu plumbii.

Dacă se potriveau doi mai deschiși cu sufletul, s'apucau de vorbă, când se întâmplă să știe Turcul românește — și știau mulți, mai ales cei depelângă Dunăre. Dar și altfel se pricepeau unul pe altul și ieșeau din groapă, se plimbau, își făceau foc, fără să-și spuie cu vorba. Românul par'că zicea Turcului: lasă-mă în pace, că te las în pace. Și nu trăgeau, ca și cum nici nu s'ar fi văzut.

Cel de care începuserăm să povestim, se împrietenise cu Turcul, dar niciunul nu a avut încrederea să meargă la groapa celuilalt și au jucat zarul la mijloc de loc. Acesta a fost pedepsit, fiindcă și-a lăsat groapa fără stăpân.

Un ofițer povestește altă întâmplare mai frumoasă:

Eră iarnă și ger de trozneau lemnele. Românul din groapa lui băgase de seamă că Turcul în groapa sa se trudea să-și facă foc, dar nu avea lemne. Pe lângă groapă erau niște vreascuri, și bietul Turc se întindea ba cu mâna, ba cu țeava puștii să tragă vreascuri spre el. Dar nu îndrăznea să-și scoată capul.

Românul jucă din picioare de frig și clănțănă din dinți. El avea vreascuri destule în groapă, dar erau ude și n'avea nici chibrite, nici cremene. Incercase și el să-și facă foc, aprinzându-l cu împușcătura, și n'a putut.

Și se tot gândea, ce bine ar fi să facă tovarășie cu Turcul, să aprindă un foc mare și să se încălzească amândoi. Dar poate Turcul nu știa românește, poate că în clipa în care

își va scoate capul să vorbească Turcului, Turcul îi va ținti un glonț în cap. Dar cine știe, poate Turcul tot acelaș gând îl aveà.

În urmă a strigat Românul.

— Boo, Turcule, măi! Auz? Știi românește.

Turcul pricepeà puțin.

— Știu, ma. Da ce-i?

— Mă, omule, nu te trudi așa. Ieși din groapă și adună-ți lemnele în bună pace.

— Ei, aș! Să tragi în mine cu pușca.

— Nu trag, Turcule. Uite, dacă nu tragi tu în mine, am să ies eu din groapă să-ți dau lemne, că am destule.

— Eu nu trag. Tu să nu tragi în mine!

— Nu te teme. Hai să ieșim deodată.

Și amândoi se iviră puțin, căci nu se încredeau, cu toate că niciunul n'aveà gânduri rele. Iși lăsară puștile pe margine gropei și s'apropiară. După ce s'au întâlnit și s'au văzut, li s'a topit toată neîncrederea. Românul a scos vreascuri de ale lui, a aprins focul Turcului, apoi și-a adus tăciuni în groapă la el. Și fiecare în culcușul său s'a încălzit. În urmă și-au schimbat și mâncarea. Turcul aveà pâine și nimic altceva, iar Românul numai pastramă.

Altă întâmplare, povestea unul dintre ofițeri; e tot așa de vrednică să vi-o spun.

Erà mare lipsă de lemne împrejurul Plevnei. Când s'au adunat oștirile creștine, erau păduri destule, dar în patru luni le-au dat gata. Pentru oștire s'aduceau lemne de foc dela Turnu-Măgurele, dar câte puteà să-și aducă și câte le trebuiau!

Turcii, închiși în Plevna, o duceau și mai rău. Iși desveleau casele, ca să ardă acoperișurile, surpau casele mai mărginașe și ardeau lemnăria.

Erà spre Opaneț un crâng. Dar erà tocmai în linia focurilor, așa că nici Turcii, nici noi nu puteam aduce lemne, unii de groaza altora. Soldații mergeau noaptea și-și aduceau pe ascuns vreascuri. De multe ori se întâlneau de-ai noștri cu Turcii; cei mai puțini fugeau, dar când erau deopotrivă, se încăerau. De obicei plecau fără puști.

Intr'o seară un dorobanț se duse tiptil, își făcù sarcina de vreascuri. Când să plece, iacã-tã un Turc lângã el, cu sarcina sa. Adunau unul lângã altul și nu s'au văzut. Turcul erà galben și slab, se vede că de foame și de lipsuri, iar dorobanțul voinic și tare.

— Am să-l bat pe Turcul ăsta, gândea dorobanțul, să nu mai vie pe aici.

Și cãtând un băț mai gros, ca să-l măsoare pe Turc mai cu nãdejde, îi făcù semn cu degetul și-i zise:

— Ia vino încoa, Turcule.

Bietul turc, nepricepând ce spune dorobanțul, veni tot într'un suflet la Român, se plecã jos și voi să ridice sarcina. El, adicã, înțelesese dupã semne, că Românul îl chiamã să-i ajute să ridice sarcina.

Vãzând dorobanțul cum s'au întors lucrurile, a început să rãdã și i-a fost milã de bietul Turc. Și-a ridicat vreascurile, a mulțumit Turcului și a plecat.

Și'n pădure, ca și'n gropile de străjeri, de multe ori adunau vreascuri împreună, nizami cu dorobanți. Iși știau necazurile și unii și alții, și cunoșteau vorba din bătrâni: „lăsă-mă să te las”.

Intr'un spital din București au fost aduși într'o zi mai mulți Turci răniți. Toți erau triști. Deodată unul începe să sară ca un nebun, să vorbească tare în limba lui, repezindu-se la un dorobanț rănit.

Turcul a luat de gât pe dorobanț și era gata să-l sărute.

— Ce are Turcul ăla cu tine, mă? întrebă doctorii.

— Suntem prieteni, d-le doctor. Lăsă-l să mă ia de gât, că e bun om. Eram de straje amândoi, și plouă. Eu n'aveam de mâncare și-mi era foame de nu mai puteam. M'apucasem de vorbă cu el, și fără să ne înțelegem, ne vorbeam prin semne. Nu ne prea aflam în gânduri, și el tot da cu peki-peki. În urmă înțelegând că n'am de mâncare, mi-a asvârlit o bucată de pâine.

„După vre-o câteva săptămâni, când a căzut Plevna, dau de el pe șesul Vidinului, rănit la picior și trântit pe zăpadă. Când m'a văzut, i s'a luminat fața și a început iarăș cu peki-peki. I-am legat rana, l-am luat în spate și l-am dus la ambulanțe. De atunci nu i-am mai văzut pân' acù.”

G. Coșbuc



Pe Dealul Plevnei

E'n amurg. Pe deal Bulgarul
Liniștit își mână carul.

Roțile nu știu că plânge
Dealul, pe-unde omul mână,
Nu știu boii, că 'n țărână,
Pe-unde trec, e numai sânge.

Noaptea 'ncet, încet scoboară,
Lilieci prin aer zboară.

Pe unde a fost cumplire odată
Doarme acum întreagă fire ;
Peste-un iad de svârcolire
Cade o pace întunecată.

Numai luna e pe lanuri
Dar mai sus, pe sub rădanuri

Unde-a curs ferbinte plumbul,
Duhuri vin din vreme 'n vreme,
Cât e noaptea 'n dealuri geme
Și se sbuciumă porumbul.

G. Coșbuc



I a ș i i

Frumosul oraș, care a fost, timp de trei veacuri, capitala Moldovei, se întinde pe coastele revărsate spre miază-zi ale dealurilor „Copoul” și „Sorogarii”. În spate, un arc de mături acoperite de codru se înalță din lunca Prutului și-l apără de crivăț. În față, peste valea Bahluiului și a Nicolinii, se ridică un alt șir de mături, unele împodobite cu vii și cu grădini, altele desvelite, odihnind vederea pe pajiștea lor verde, întinsă, luminoasă. Pe coștișele lor răsar vechile mănăstiri: Cetățuia, Galata, Frumoasa, Bârnova, cu ruini de palate, sub zidurile cărora dorm atâtea amintiri de glorie și suferință, din învăluitul și mult zbuțiatul trecut al Iașilor. — Cuprins cu ochii de sus depe Răpedea, orașul îți înfățișează una din cele mai frumoase priveliști. Biserici, case, străzi, curg toate de vale, nălbind, cu minunata lor cascadă, revarsarea celor două dealuri, din creștet până ’n poale. Ce păcat că nu-i, în locul Bahluiului, o apă mai mare!... Să treacă Bistrița pe-aici n’ar fi pe lume o așezare de oraș mai mândră și mai fermecătoare. — Incep umbrele să se lungească. Soarele-și împrăștie cele din urmă raze pe turile

bisericilor. Mă scobor încet pe strada largă, liniștită, ce spintecă orașul din zarea Copoului până în Valea Socolii. Trec pelângă grădina



Biserica sfinților Trei-Ierarhi.

publică, așternută 'n stânga pe podișul măgurii, și pelângă mărețul palat al Universității, — de-o parte și de alta, în mijlocul

curților cu parcuri în fund, se înalță case mari, bătrânești, a căror vechime și strămoșească simplitate îți duc gândurile departe, în lumea care a strălucit odinioară, la viața povestită prin cronici. Par'că te aștepți să vezi ieșind, pe balcoanele îmbrăcate 'n ăderă, chipuri de Voevozi, cu barba albă, domnițe palide, visătoare, în rochii lungi de mătăasă, și logofeți, și vornici, cârmuitorii țării depe vremuri. — În vale, lângă Mitropolie, se ridică, reînnoit de curând, biserica sfinților Trei-Ierarhi, durată de Vasile Lupu. Zidită toată de piatră, cu sveltele-i turlă, în minunăția de horbotă de sculpturi, amintește mândra podoabă a Curței de Argeș.

Mă opresc în fața statuei lui Ștefan cel Mare. Soarele-a sfințit. Incep să se aprindă felinarele. Treptat zgomotele orașului se depărtează, se sting. În evlavia acestei liniști, falnicul Voevod, călare cu coroana pe cap și sceptrul întins, cum trage frâul cu stânga și apasă piciorul 'n scară, desfăcându-și pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s'a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor țării. În ținuta, pe chipul și 'n gestul lui e mândria gravă a Domnului, care cumpănește în mână soarta unui neam, și seninătatea biruitorului, care a stat în lupte mari și a răpus vrăjmașii, ce îngroziau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovei...



Despre proverbe

Nu atâta fondul, cât forma lor e, cauza că proverbele sunt ceiace sunt și că trăiesc. Poporului îi place forma lor, și numai prin formă pot ele să se întipărească în mintea mulțimii. Proverbele au forma stereotipă, cristalizată. Nimeni n'o poate schimbă, tocmai fiindcă poporul atâta a sucit și a răsucit la o formă până a redus-o la cea mai simplă și mai plastică expresiune. Deaceia proverbele sunt tipurile și sintactica literară. Ca să dea proverbului viociune și plasticitate, poporul aleargă la fel de fel de mijloace artistice.

1. *O scurtime neobișnuită.* Urma alege. Dacă dai, n'ai. Ai carte, ai parte. Cine face, lui își face. Azi mie, mâine ție. Stai strâmb și judecă drept. Greu la deal și greu la vale. Și-a găsit sacul petecul. Toate merg după neam.

2. *Rima.* Mai bine azi un ou, decât mâine un bou. Nu e suiş, fără coboriş. Bună țară, rea tocmeală. Cu un rac, tot sărac. Ori Stan, ori căpitan. Sutele mărită slutele. Din țânțar armăsar. Năravul din fire, n'are lecuire. Câte bordee, atâtea obicei. Marea cu sarea. Gura aduce ura. Capul face, capul trage.

3. *Spiritul și gluma.* Țiganul la mal se 'neacă. Prinde orbul, scoate-i ochii. Nu strică orzul pe găște. Ca nuca 'n perete. Du-l la nuntă, să-ți zică și la anul. Trage nădejde ca spânul de barbă. Frate ca frate, brânza pe bani. Femeia a îmbătrânit pe dracul. Se uită ca dracul la popă. Brânză bună în burduf de câine. Pe uliță chiriță și acasă chisăliță.

1. *Trope și figuri.*

2. *Fraze eliptice.* La plăcinte înainte, la război înapoi.

Fraze enigmatice, paradoxale, contrastul. Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o. Soarele să-mi fie bun, luna s'o mănânce vârcolacii. Bun e Dumnezeu, meșter e dracul. Fă bine și așteaptă rău. Bani albi pentru zile negre. La așa cap, așa căciulă. Unde nu-i cap, vai de picioare. Cine dă, lui își dă.

Inceputuri în formule stereotipe.

a) *Nici-nici.* Nici drac să vezi, nici cruce să nu-ți faci. Nici carne cu oase, nici frigarea arsă. Nici în car, nici în teleguță. Nici să-l vezi, nici să-l vizezi.

b) *Mai bine.* Mai bine sărac și cinstit. Mai bine azi un ou, etc... Mai bine la colț de țară și la mijloc de casă. Mai bine o zi șoim, decât o vară cioară. Mai bine cu un voinic la pagubă, decât cu un nevoiaș la câștig.

c) *Cum-așa.* Cum e turcul, așa pistolul. Cum e sfântul, așa tămâia. Cum e domnul, așa e sluga. Cum îți așterni, așa vei dormi. Cum îți cântă, așa să joci. Cum e țiganul, așa-i cio-canul. Cum ți-e bună ziua, așa ți-e mulțumita.

d) *Cine*. Cine dă, lui își dă. Cine mănecă, nu întunecă. Cine întreabă, nu greșește. Cine are bătrân, să-l vândă și cine n'are să-l cumpere. Cine nu 'nțelege de vorbă, nu 'nțelege de ciomag. Cine tace, mai multă treabă face.

30. Mănăstirea și Peștera Polovraci

Pela toacă plecăm spre Polovraci peste dealurile ce se culcă pelângă poalele munților. Vremea-i frumoasă și drumul bun. După vr'un ceas de urcușuri și scoborișuri printre porumbiști dăm în satul Baia de fier, așezat pe o costișe clisoasă, spartă de gropniți — băi din care se scotea odinioară fier pentru trebuințele țării. De aici ne lăsăm în valea adâncă a Oltețului și mergem puțin în sus, pe matcă. Râul curge repede și zgomotos printr'o rariște de anini subțiri și svelți, ale căror ramuri se îndoae ș'acopăr drumul cu bolți de frunziș. Trecem prin vad și urcăm pieziș malul înalt și râpos din stânga. Deasupra ieșim într'un șes larg și neted pe care e așezat satul Polovraci Mănăstirea, unde ne găzduim pe noapte, e retrasă mai în fund, într'o margine de câng, la ieșirea Oltețului din munți. Un zid vechiu de piatră amestecată cu cărămidă împrejmuiește acest adăpost liniștit, în care pusnicesc șapte călugări. O curte îngustă, acoperită de iarbă, în mijloc bisericuța, zidită la 1704 de jupân Danciu Părăianu ;

în tindă, pe perețele din față e zugrăvit iadul — spaima păcătoșilor ; lângă ușă, de ușorul din dreapta stă scris cu slove vechi de mâna lui Tudor Vladimirescu: «Am venit și eu robul lui Dumnezeu la această sfântă și dumnezeiască mănăstire pe vremea dela 821 Maiu 28 în zilele lui Alexandru Ipsilant V. V. Sluger Vladimirescu». De jur împrejur chilii vechi, joase — unele părăsite și dărăpănate ; aripa dinspre Olteț, mai înaltă, mai arătoasă, își înșiră în lungul pridvorului odăile arhondaricului și ale stareției, ale căror ferestre mici privesc ca niște ochi bătrânești la cei doi molifți înalți și falnici din fața bisericii: puternici și nepăsători de anii cari trec, ei își ridică în slăvi bogata lor podoabă de cetini pururea verzi, pe când în jurul lor toate se 'nvechesc și se părăduesc.

A doua zi de dimineață plecăm la «peșteră». Mergem din vatra mănăstirei ca o jumătate de ceas, în sus pe spintecătura Oltețului. O cărăruie sucită ne duce prin crăpăturile peretelui din stânga ; ne urcăm pe brăe înguste de piatră, pe margini de prăpăstii, pe unde de-abia trecem agățându-ne uneori cu mâinile de colțurile stâncilor ; jos, sub noi, la adâncimi ametoitoare urlă vâltoarele Oltețului. Intrarea peșterii e largă și se aseamănă cu tinda unei biserici mari scobită 'n piatră. Călugărul care ne însoțește aprinde-o lumânare de ceară și pășește 'ncet înaintea noastră. La slaba lumină ce joacă pe pereții umezi și întunecoși ai peșterii vedem o bogăție uimitoare de strai

lactite și stalagmite — ciucuri mari de piatră atârnați de tavan, ca niște țurțuri de ghiață, gata să se împreună cu alții ce cresc de jos în sus — plâzmuirea minunată a picăturii de apă, care, strecurându-se prin steiuri, în mii și mii de ani de stăruință, cioplesc stâncile, topesc piatra, și face din ea ce vrea. Înaintăm mai bine de-o jumătate de ceas în uriașa hrubă, ale cărei bolți răsună fioros de pașii și de glasurele noastre, și de pe ai cărei pereți întunecoși par gata să se desprindă tot felul de vedenii fantastice: balauri încolăciți pe stânci năruite, trupuri trunchiate, brațe întinse 'n întuneric, animale diforme, monștri ce te privesc amenințători din firidele lor negre, chipuri omenеști învălitate 'n zăbrănice de piatră.

— Mai ține mult așa părinte?

— Ehei, domnișorilor, zile întregi să mergem, și nu-i dăm de capăt. Am auzit și eu din vechi că sparge pe dedesupt două șiruri de munți și răspunde tocmai în Transilvania.

Gândul că ne-am putea rătăci, c'am putea rămâne fără pic de lumină în boștura aceasta umedă și fioroasă, ne taie pofta de a merge mai departe.

Și lung, îngrijitor de lung ni se pare drumul la întoarcere. Călugărul ne spune că 'n vechime a fost aici capiștea păgânilor, și — ca și cum le-ar fi văzut aeeva — ne povestește cum a trăit în tainița asta Zamolxe, zeul Dacilor, — cum, odată din bătrân s'a făcut tânăr și-a mers de-a îmbărbătat poporul la luptă, — cum, însfârșit, după ce-au răzbătut pe-aici

Romanii și s'au măsurat viteaz cu viteaz, ș'a văzut el prăpădul și risipa norodului lui, de jalea înfrângerii a închis ochii și s'a făcut duh, și 'n clipa aceea s'a deslegat, așa din senin, o vijelie cumplită, și s'au răscolit stihiile toate, cât din învălmășagul lor, pământul s'a lămurit cu altă față, cu alte neamuri și cu alte legi, — și deatunci ne tragem noi Români, suflet nou și 'nvăpăiat, trezit în zile de vifor, din zăngănit de paveze și zbârâit de săgeți... iar stropii ce se preling și picură și azi din steiurile acestea sunt lacrimile lui Zamolxe...

Insfârșit! Când ne-am văzut iar la lumină, ni s'a părut c'am înviat din morți. Afară eră soare. Codrii aburiau. Un dulce miros de rășină îmbălsămă aerul căldicel. In vale răsună ca un tropot de cai, goana năprasnică a Oltețului. Sus de tot, în limpezișul cerului albastru, se 'nvârțiă încet, în roate lungi un vultur cu aripele întinse.

31. În Vlcea

Pela nămezi pornim înainte pe șoseaua netedă, care tae de-a curmezișul dealurile ce se lasă din Poalele Părângului și se întind buziș între Olteț și Olt până în câmpiile Romanaiilor. Văi și coline sânt înecate de soarele arzător de Iuliu, și nici o abureală de vânt. Iarba și tufele prăfuite depe marginea drumului pălesc, ca bătute de pară. În depărtare, miriștile scânteiază. Pe imașurile desvălite oile stau grămadă, cu botul în pământ, înghesuite una într'alta, ca să-și ție umbră. Crâmpei de nor nu se zărește, — tot cerul pare că arde deasupra noastră. Aerul tremură de zăpușală, și ochii ne dor deatâta lumină. Într'un nor de praf, și urmăriți de o droae de câini, cari ne asurzesc, străbatem satul Fometești, așezat la curmătura dealului Gurguiata, în spatele muntelui Slătioara; și pela toacă ajungem în Târgușorul Horez, așternut pe opcina Ursanilor, cu dughenile lui mici înșirate deoparte și de alta pe-o singură uliță. Mai mergem o jumătate de ceas printre dealuri acoperite de păduri și sosim la mânăstirea

Horez, întemeiată de familia Brâncovenilor către sfârșitul veacului al șaptesprezecelea.

Aici sântem în mijlocul județului Vâlcea, podoaba mândrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării. Multe și minunate lucruri are de văzut călătorii în Vâlcea. Numai când îi străbați văile ei încântătoare, umbrite de livezi, spintecate de izvoare repezi ș'acoperite de lanuri îmbelșugate, înțelegi și grija cea mare cu care-și zideau locuințele și



sfânta dragoste de pământ a vechilor moșneni' cari se întăriau, ca în niște cetățui, în culele lor înalte și în zilele de neliniște și de năvăliri trăgeau plugul sub șopron, zăvorau ușile de fier și s'ășezau cu flintele la metereze. S'au împărțit gospodăriile deodinioară, moșiile s'au duminat pe mulțimea gurilor, multe din averi s'au înstrăinat, și culele — micile castele ale Vâlcenilor — s'au păraginit. Astăzi, urmașul vechiului moșnean, stăpân pe-o palmă de loc

— „boer încins cu tei“, — își pune drobul de mămăligă în sân și încalecă pe deșalate o umbră de cal ; dar nu-l supune nevoia, și când îl întrebi de unde-i, își dă căciula pe ceafă și-ți răspunde semeț: «sânt Vâlcean» — ca și când tot județul ar fi al lui. Și are într'adevăr de ce să fie mândru. Acestei bogate fășii de pământ, ce se lasă din culmea Plătăneștilor ca o perdea lungă și grea, cu falduri largi natura i-a dat cu amândouă mâinile din toate frumusețile și din toate comorile, cu care-i înzestrată țara românească. Pâinea și sarea — simbolul strămoșesc al îndestulării și al ospitalității patriei noastre — se găsesc în Vâlcea și saturi un popor. Pe valea Oltului dela Ocna în jos, vezi numai lanuri de grâu, fânețe și întinse ogoare de porumb. La miazăzi, chiar în pragul județului, cum vii dinspre Romanăți, ai în față dealul viilor, yestitele podgorii dela Drăgășani, păduri de nuci seculari și de pruni îmbodobesc colinele cât vezi cu ochii ; de la Gura Cernișoarii în sus, între Olteț și Olt, Vâlcea e o livadă încântătoare cu văi străbătute de ape limpezi, cu pajiști înflorite pe sub poalele codrilor, cu sate vesele pe marginea râurilor, cu drumuri albe și netede, ce s'aștern ca niște dungi de lumină pe brăele verzi ale dealurilor. Și bogăția aceasta de priveliști atrăgătoare, dealurile și frumusețile acestui pământ bine cuvântat, au croit o fire mai deosebită țaranului de-aici. În privirea lui deșteaptă, în portul lui îngrijit, în umbletul lui semeț, cu pieptul înainte și cu fruntea sus

în vorba lui cumpănită și desghețată, și în felul cum te întâmpină și te ospătează în cei patru pereți ai lui, are ceva din măreția blândă a naturii care-l înconjoară, din dărnicia largă a pământului pe care trăește, din aerul curat și sănătos pe care-l respiră. Dela cea d'întâi vorbă, de cum îți zic „bună ziua“, simți că ai de-a face c'un om de ispravă, gata să-ți dea un sfat bun, o mână de ajutor, dacă e nevoie și asta — fără socoteli negustorești, fără nici un gând de răsplată, mulțumit că i-ai adus prilejul să facă și el un bine, Și câtă plăcere simți să vezi cum își iubește țăranul Vâlcean toate lucrurile gospodăriei lui, cum caută să le înfrumusețeze, și în tot ce face să pue ceva din sufletul lui, din gustul și priceperea lui, din darul mâinilor lui meștere și răbdătoare. Mă oprisem la o casă țărănească depe valea Cernei, și mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea de stejar, lucrată toată în sculpturi migăloase, cum se lucrau în vremile vechi și bune ușile sfintelor biserici.

— De cine e făcută poarta asta așa frumoasă! — întreb pe tânărul gospodar, care ne rugă cu stăruință să poftim înnăuntru.

— A, e de mult — a fost casa bătrânească... e făcută de-un unchiu al tatei, Ilie Rotaru îi zicea lui.

— Azi, nu se mai fac lucruri de astea...

— Ba, pe-aici se fac. Lucrăm și noi, așa, cât ne taie capul.

Și ne-a dus în casă, și ne-a arătat un răz-

boi de țesut, ș'un gherghef, ș'o furcă de tors, și multe alte scule de-ale casei, lucrate toate de mâna lui, împodobite cu tot felul de înflorituri săpate 'n lemn, ca de cel mai iscusit meșter.

Și ce simplu, ce frumos ne spuneà, zâmbind de mirarea noastră:

— Astea, iarna le lucrăm, când nu prea avem ce face,.. Stăm la vatră și ciopârțim și noi, ba una, ba alta, ca să nu ședem de geaba, și ca să mai treacă ziua. Nu-i vorbă, tot atâta se toarce și c'o furcă mai așa, dar parcă-ți umblă mâna mai ușor pe-o sculă frumoasă, și, nu știu cum, iese și lucru mai curat, Și pe urmă, rămâne la feciori, și-și aduc și ei aminte, — cum pomenim și noi, bunăoară, pe unchiu tatei. De câte ori ne uităm la poarta lui, parcă-l vedem pe el...

Grija aceasta de a-și legà vieața de-un lucrușor care va rămâneà pe urma lui, la care se vor uità feciorii cu drag, când el nu va mai fi, — această duioasă întindere de brațe, a celui care se duce, spre cei cari-or să vie, este semnul unei simțiri alese, ș'al unei bunătați largi; înălțătoare, pe care țăranul Vâlcean pare c'o respiră cu aerul sănătos al văilor și al pădurilor cari-l încunjoară.

32. Pe cheia Bistriții

Dela mănăstirea Horez în sus, locurile se sălbătăcesc, văile-s tot mai înguste și mai râpoase, dealurile acoperite de păduri se încolăcesc, se încalecă și închid zarea din toate părțile. E așa de adâncă și de sfântă tăcerea, că înaintezi cu grijă, pare că ți-e frică să nu deștepți, cu zgomotul trecerei tale, cine știe ce ființi legendare adormite de sute de ani în liniștea acestor pustietăți. După vr'un ceas de drum cotit prin strâmtori și desigur întunecoase, auzi un vuet, o gălgăire de izvoare, ca și cum o stavilă s'ar fi abătut deodată din calea undelor nerăbdătoare, — valea se deschide, codrii se trag la o parte, o priveliște neașteptată, negrăit de mândră, se înfățișează ochilor. Sus, pe brâul muntelui din față răsar dintre copaci turnulețele Mănăstirii Arnota, sfânt lăcaș în care se odihnesc oasele bunului și milostivului nostru Domn Matei Basarab. Jos, la poalele muntelui, pe malul drept al Bistriței s'așterne o poiană de toată frumusețea, în mijlocul ei se ridică zidurile cenușii ale Mănăstirii Bistrița, clădiremare, arătoasă, —

întemeiată acum patru sute de ani de Barbu Craioveanul, ban al Craiovei, unul din stâlpii vechei și puternicei familii a Pârvuleștilor, cu care domnii, pe vremuri, căutau să se înru-dească, pentru mai buna pază și îngădire a tronului.

De-aici încolo nu mai poți răsbate decât cu piciorul. Chiar din spatele Mănăstirii intri în cheia Bistriței. În lumea prăpăstiilor ș'a vâltorilor: tot muntele e crăpat de sus și până jos, și pe fundul acestei tăeturi, între înalți pereți de piatră, s'asvârle Bistrița, vijelios bătându și nahlapii.

Morții străluciți ai neamului

Iar pe lumea cealaltă scoborând acum flăcării,
Cei căzuți la Vid pe dealuri și pe șesuri la Vidin,
Câți sosesc pe rând în stoluri, adunați în gura văii
Stau s'aștepte alte gloate, câte se vedeau că vin
Unii șterg de iarba udă câte-o sabie 'ncruntată,
Din pulpana hainei alții sângele dușman îl storc.
Și se laudă cu toții și vorbesc cu toții-odată
Precum fac biruitorii din răsboaie când se'ntorc.

Când văzur' această gloată, toți acei ce'ndușmăniară
Pe Români de-alungul vremii, plini de spaimă
au tresărit

Și s'au resfirat în noapte, precum fumul se resfiră
Și din margini mai spre margini se topeau
necontenit,

Cu genunchii plini de tremur și cu suflul morții
'n gură,

Morțierau de-a doua oară, ca 'ntr' al Orcului noian
Luptătorii din Ahaia când îngălbeniți văzură
Strălucind prin noapte coitul comandantului troian

Dar ai noștri, morți de veacuri, câți pieriră prin
răsboaie
Apărând a lor credință și pământul românesc,

Stau cu ochii țintă 'n noapte și-a lor mijloc îl
îndoaie

Ca s'apropie privirea de minunea ce-o zăresc:
Văd Români, și-aud cuvinte românești! De-ai
lor cu toții!

Umilit venia, iar astăzi ce trușas acest popor —
Și 'ndrăsnind dintâi o seamă, vin sfioși să-și
vadă soții,

Tot mai mulți, cu toți 'n urmă ies grabiți din
noaptea lor.

Și precum în neastâmpăr paseri grabnice cu sborul
Să tot strâng de pretutindenii toamna ca să plece
'n stol,

Astfel s'adunau Românii și sporeă mereu poporul
Celor morți umplând de vuet câmpul mai nainte
gol.

S'a mișcat acum de-a valma toată lumea 'n
locuința

Umbrelor, sunând ca marea și 'ntr'un sbucium
neîntrerupt,

Iar de-atâta nor de Duhuri ce-și vădeă prin
glas ființa,

Se păredă că-i românească toată lumea dedesupt.

Străbătând genuni cu mersul nesfârșită li-e
venirea,

Ca potopul de puternici și nebiruiți ca el —
Câți pieriră făr' de urmă copleșiți de năvălirea
Asiei, și-arcași cu glugă, din câmpiile lui Gel.
Câți au înroșit cu sânge râuri mari și-ascunse
plaiuri

Când prin văile bulgare Ioniș' avea locaș,

Și frumosul grai al nostru printre bâlbâite
graiuri
Și-l păstrau, murind sub steagul ducilor de
Făgăraș.

Iată-i însuși vin în frunte cei ce-au cârmuit
norodul,
Principii din munți și Banii cu viteze fiare'n
scut,
Și cu Negru Vod' alături vine Dragoș Voevodul,
Unul fost la Olt de pază, celălalt străjer la Prut.
Și-Alexandru-al cărui nume și-astăzi codrii-l
mai îngână,
Tânăr și părând ca Hector cel cu coif fluturător
Când cu sulita-i grozavă falnic răsucind-o 'n
mână
Sare 'n mândru-i car și umple câmpii Troiei
de omor.

Trăsnete-al mâniei noastre, Mircea, tu iutește-ți
pașii!
Adă-ți gloatele ce 'n clipa bine-potrivitei vremi
Prins-au fulgerul cu palma! Braț, ce pustiind
vrășmașii,
Dunărea ca soț de luptă, munții te-ai trudit
să-i chiemi.
Ce vei fi gândit tu, Mircea, când vedeai pornit
cum vine
Peste munți și peste ape ca furtuna, Ilderim?
Vai, putem noi azi pricepe sufletul ce-a fost
în tine,
Mai avem simfirie în inimi ca'n de-ajuns să
te slăvim?

Iar dincolo vine 'n goană cel ce'n numărare zile
A clintit temelul lumii și-a oprit și vremea 'n loc.
Cel cu nume sfânt de-Arhanghel — cu-al tău

nume, Mihaile,

Tot ca tine de puternic și cu sabie de foc.
Munții se retrag din cale-i, iar protivnica sa bardă
Intră'n pier ca'n lemnul putred, pui din
oltenescul leu!

Foc de n'ar mai fi, și lege ca nimic să nu
mai ardă,

Foc ar naște iar pe lume ochii acestui Prometeu.

Și cu el Farcaș și Stoica, și 'nvărtindu-și
buzduganul

Doi Buzești, ducând și spaimă și-al pieririi
'ngheț cu ei!

Spue Neajlovul, Sinane, câte oști pierdù Sultanul,
Și Șelimberul să spue cum și-a fost, nebune-
Andrei?

Amurat, și- duci aminte, cum sosi grăbit odată
Și eră să-ți spargă poarta ca sa-ți intre 'n
Țarigrad?

Și ce cale-aveă să facă! Dar s'a tânguit vr' odată
Fulgerul că-i drum departe dela nor până la brad?

Iată-l însă cel din cuibul pus de-oștenii teutonici,
Ștefan, turcul de-apărare al Românilor, venind
Suflet mârșă în toată strălucirea câtă 'n cronici
Scrisă e pe vremea când el țara străjuind
A făcut din țese-un munte și-a 'nhățat și regi
de plete

Și, arând de ciudă câmpul, puse 'n jug dușmanii
lui —

Pe mănunchiul spadii sale mâna lui tot caldă stete,
Căci el nu știuse 'n viață cum s'anină spada
'n cui.

El și-aici e 'ntreg în arme și purcede aprins
pe cale

Par' c'apururi vede în față Racovă și Podu-'nalt,
Iar de vuetul multimei și de coifuri și de zale
Tremură, răsbîit de spaimă, tot tărâmul celălalt
El și-aici e vântul iernii. și dușmanii săi sunt
pleava,

Urcă munți fără de plaiuri, trece Dunări fără
pod —

Faceti loc! Sosesc ca râul luptătorii din Suceava,
Trec voinicii cei năpraznici ai lui Ștefan Voevod!

Și Ion Cumplitul Vodă, jalnic schilăvita strajă
A Moldovei, scut puternic al poporului de rînd,
Și ne'ntricoșatul Țepeș, Petru Rareș a lui Majă
Vin cu toții de prin noapte, gloate'n urmă-le-
aducând.

Și hatmani și capi de oaste—dați-mi voi acum
o sută

De vieși, ca să am vreme să-i numesc aici pe toți!
Și tu neam român, tu astăzi stai cu inima
pierdută,

Făr' de Zei te crezi pe lume și pustiiu tu te
socoți!

Iată-ți gloria de veacuri! Umbre mari din lumea
moartă,—

Ah, că n'am eu glas de tunet ca să pot să le
rechem —

Ne avem și noi Olimpul, și pe-a veșniciei poarta
Am intrat și noi; și 'ntr'însul Zei fără de
moarte-avem!

Ce-ți aluneci plini de jale ochii umezi pe ruine
Neam al nostru, ca să judeci drumul
schimbătoarei sorți ?

Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine
Nașterea cea viitoare ne e 'n lumea celor morți.

G. Coșbuc



Câmpia libertății

Un epizod frumos, poate cel mai frumos din întreagă istoria Românilor de peste munți, a fost fără îndoială adunarea «celor patru-zeci de mii» pe câmpia Blajului, numită de atunci Câmpia Libertății.

E frumos numele acesta! O câmpie unde aveau să se adune Români ca robi clăcași, ca neam suferit numai de milă pe pământul strămoșilor săi, și de unde aveau să se întoarcă liberi și stăpâni în țara cea largă a Ardealului.

Ei s'au adunat în sfântul nume al libertății, cu dorințe drepte, cu aspirațiuni mari și cu speranțe vrednice să fi fost împlinite de Dumnezeu celor asupriți. Cât entusiasm și câtă iubire de limba și de legea românească umplea amărătele inimii ale țaranilor, care pe jos, venind cu traista cu merinde în spate au scoborât de prin munți și au călătorit câte-o săptămână și mai mult, de prin îndepărtatele ținuturi, până în mijlocul țării, pe câmpia destinată să vada într'o zi pe întinsul ei aproape pe toți bărbații neamului român din Ardeal. Aproape pe toți, căci deși adunarea

se numește a celor „patru-zeci de mii“, pe câmpia Blajului se adunaseră dintâi peste o sută de mii de bărbați, toți cei în puterea vârstei, dar amânându-se adunarea din porunca guvernului unguresc, mai mult de jumătate din cei adunați, neputând să aștepte mai mult de două-zeci de zile — cât eră până la ziua hotărâtă pentru adunare — au plecat îndărăt. Dar a fost minunea aceasta! A fost! La un semn dat, la o singură chemare vorba a mers din sat în sat, din munte în munte, și într'aceiaș zi, într'aceiaș loc, au curs de pretutindenii bărbații neamului: peste o sută de mii de bărbați! Și erau mai toți țărani, care și-au lăsat sapa și plugul în brazdă, eră — primăvara — și au alergat sute de kilometri, ca să se înțeleagă asupra stărei lor politice și cu toții într'un gând să-și ceară dreptul.

Ori care ar fi fost urmările acestei adunări, lucru de căpetenie pentru noi este faptul, că Românii s'au adunat așa de mulți și așa de iute. S'au concentrat ca trupele, la o comandă. Au rămas, într'adevăr, toate satele goale de bărbați, în tot cuprinsul țării; numai femeile, numai copiii și bătrânii numai cei bolnavi și cei neputincioși au rămas prin sate. Și așa, în cele dintâi zile, pe câmpia Blajului erau într'adevăr toți bărbații români ai Ardealului, câți erau în stare să poarte arme, toți cei ce puteau să formeze batalioane, ca națiune înarmată, și să înalțe steagul mântuirii. Iată, îmi vine în minte numerătoarea de bărbați pe care o face cartea lui Moisi și îmi vine să zic

ca biblia: „Și i-au numărat pe ei, pe toți purtătorii de arme ai neamului și au găsit că numărul lor erà de două-spre-zece ori câte zece mii“.

Erà în anul 1848. Ungurii se revoltaseră, constituindu-se într'un stat declarat independent de Austria și voiau să alipească de Ungaria Ardealul, care pe atunci erà Principat, cu Domnul său, cu dieta sa, cu drepturile sale. Ungurii se sprijineau pe cetăți puternice, aveau oștiri multe, bani din deajuns, arme destule, apoi aveau oameni politici mari, oratori buni, și poeți care înflăcărau poporul. Românii simțeau pericolul, că ei pierd Ardealul, că Ungurii vor să-i pue într'un jug nou. Ei țineau cu Impăratul Austriei, împotriva căruia se răsvrătiră Maghiarii. Românii ar fi stat pe loc, dacă nu iar fi silit Ungurii să se dea de partea lor. Asta n'au voit s'o facă, și au trebuit să apuce armele contra Ungurilor. Dar Românii n'aveau nici cetăți, nici oști, nici arme, nici bani, nici oameni politici și nici poeți — singura poezie războinică „Deșteaptă-te Române“ a fost scrisă mai târziu, după ce au început vărsările de sânge.

Ce erà să facă Românii? De unde s'o înceapă? Ce voiau să ceară? Să se împace cu Ungurii, ori să li se opună? Și cum și cu ce să li se opună? Conducătorii Românilor, de groaza unui război civil, începură să învețe poporul român să se împace cu Ungurii. Poporul însă nu voià să știe nimic de o împăcare. Aveau dreptate și conducătorii: nu se

încedeau în bărbăția poporului, nici în puterea zdruncinată a împărăției Austriace, nici nu nădăjduiau să le ajute măcar norocul.

Și eră o zăpăceală în suflete. Atunci un tânăr, avocat, fost mai târziu în urmă profesor și la Universitatea din Iași, Simion Bărnuț, a avut curajul să spună pe față într'o proclamațiune către popor, ce vreau Români, de unde să înceapă și cum. Proclamațiunea lui, tipărită în mii de exemplare, s'a împrăștiat pretutindeni, și deodată tuturor Românilor, zăpăciți până acum de atâtea încurcături, li s'a luat vâlul depe ochi. Acum știau ce să ceară și ce să facă; ideile lui Bărnuț deveniră idei fixe pentru toți ardelenii și nimeni și nimic nu i-a mai putut abate.

Cel dintâi lucru cerut de Bărnuț eră ca guvernul să deă voie Românilor să se adune cu toții într'un congres în care să ia hotărîri. Dar dintra începutul începutului, conducătorii români nu credeau, că guvernul unguresc le va da voie Românilor să se adune. Dar, adunase-vor Români? Veni-vor ei cu drag și cu curaj la adunare? Gândul eră frumos, dar greu de îndeplinit.

Bărnuț însă, cu ai săi, nici n'a așteptat permisiunea guvernului, ci singur a fixat o zi — Duminica Tomei — în care să se adune Români. N'au tipărit chemarea la adunare, ca să nu o vadă Ungurii; chemarea s'a făcut numai prin scrisori și vorbă.

Și stai acum de te miri de lucru ce s'a întâmplat. Ca să pui o țară întreagă în cunoș-

tința unui lucru, îți trebuie vreme multă. Lozinca «Dumineca Tomei» trebuia să străbată prin toate cătunele, prin cele mai înfundate văi ale Ardealului, prin munți, pela stâni pretutindeni pe unde trăia vr'o suflare românească.

Atunci a început un fel de poștă vrednică de admirare. Oamenii lui Bărnăț au trimis scrisori în câteva puncte ale țării, vestind pe preoți de «Dumineca Tomei» și rugându-i ca numai decât ei să scrie altor preoți, iar aceștia altora și așa mai departe. Indată ce soseă scrisoarea în sat, adusă de un țăran în fuga calului, preotul o cetea și numai decât zece țărani, care pe jos, care călare, plecau spre zece sate din apropiere ducând vestea. Iar dintr'aceste sate plecau alții spre alte puncte. Inșiși preoții vestiți odată, dacă n'aveau oameni la îndemână, se aruncau pe cal și în goana calului duceau vestea în satele vecine. Și era o mișcare de furnici. Se întâmplă ca un preot să fie vestit din cinci șase părți deodată, cum se încrucișau veștile, pentru că tot mai bine să vestești un om de șase ori decât să rămâie din întâmplare nevestit.

Și așa s'a făcut ca vestea despre Duminica Tomei a fost a treia zi cunoscută de întreaga suflare românească. Atâta de repede a cutreerat această lozincă toate satele din întregul coprint al țării și a străbătut până în creerii munților! În trei zile! Loc de adunare s'a ales Blajul, pentru că acolo aveau Românii un Episcop, seminarul teologic și singurul liceu românesc pe atunci în Ardeal. Era un centru cultural.

Și s'a adunat poporul. Ungurii ni-au pus piedici ; peste râurile cele mari, peste Olt, Mureș și Someș, ei au stricat toate podurile, dar Românii an trecut cum au putut, mai prin apă până la piept, mai cu luntrea. Mai de departe porniră numai bărbați, dar mai din apropiere se ridicaseră sate întregi. Eră un fel de călătorie a neamului întreg spre un centru.

Episcopii amândoi și cel din Blaj și cel din Sibiu, erau în fruntea preoților, în mijlocul țăranilor.

Guvernul însă a trimes poruncă episcopilor, că va da voie să se ție adunarea, nu însă acum în Dumineca Tomei, ci mai târziu într'o zi pe care pot s'o fixeze episcopii. Eră o apucătură a guvernului, să împrăstie acum pe Români, bine știind că a doua oară n'au să mai vie.

Românii cereau să se ție adunarea acum, dar armata ungurească trimisă la Blaj, se opuneă. Episcopii au fixat deci ziua de 15 Mai, Duminica Tomei căzuse la 30 Aprilie. Intr'adevăr mulți țărani s'au întors îndărăt, dar tot n'au biruit Ungurii, pentrucă vre-o patruzeci de mii de țărani s'au împrăștiat prin satele vecine și-au așteptat în liniște ziua de 15 Maiu.

Eu n'am de gând să vă povestesc cum a fost adunarea alcătuită și ce s'a întâmplat atunci la Blaj, nici ce hotăriri a luat Românii, căci n'am loc pentru aceasta. Urmările ei n'au fost fericite: Ungurii n'au voit să stea de vorbă cu Românii și au trimes oști asupra lor. In urmă Românii s'au organizat și ei ca oaste și

au început sângeroasa tragedie pe care-a condus-o în sudul și în mijlocul Ardealului iubitul erou popular al Munților-Apuseni, Avram Iancu, numit până astăzi Regele Munților. Sfârșitul însă și a lui Iancu și al aspirațiunilor românești a fost tragic.

Adunarea din Blaj rămâne totuși un mare eveniment în istoria neamului românesc, ce negreșit a fost cea mai puternică manifestare din viața națională a Românilor de peste munți. Pentru întreaga istoria noastră rămâne ca un exemplu de entusiasm național și de conștiință națională, și o dovadă că și Românii când e vorba de dreptul lor, sunt iuți și tenaci și că la o vreme de mare pericol, și noi ne putem scula ca o națiune înarmată, că 'n câteva zile poporul întreg poate să fie sub arme.

G. Coșbuc



Duhul războinic al Românilor

Când s'a stins domnia pământească în Muntenia și Moldova, s'a stins deodată cu ea și puterea armelor noastre. Domnii fanarioți trimiși de Turci, au desorganizat cu totul armata națională, iar pentru paza lor personală Domnii își țineau câte-o mână de Arnăuți. Astfel, dincoace de munți, Români, mai bine de o sută treizeci de ani n'au mai avut prilej să se deprindă în purtarea armelor, și spiritul războinic a slăbit din ce în ce mai mult în noi, încât eră aproape să se stingă și el cu totul.

Când am început să avem iarăș domni pământenii, după revoluția lui Tudor, aceștia au năzuit să-și organizeze din nou o armată națională și să renască spiritul războinic în Români, dar a fost greu. Abiă Domnul Cuza, Prinț al Principatelor-Unite, a pus o bază puternică unei oștiri naționale, așa că sub Domnul Carol oștirea ne eră așa de vrednică încât am putut să ne măsurăm vitejește cu Turcii și să ne smulgem cu ea libertatea.

Principatul Ardealului a avut aceiaș soartă,

ca și Muntenia și Moldova. A ajuns și el sub stăpânirea Turcilor, așa de mult, încât Turcii au început să pue prinți pe tron după placul lor, ca și la noi. Dar după pacea dela Carloviț, principatul Ardealului a ajuns sub protecție austriacă și a scăpat de nenorocirea de a avea domni fanarioți ; noi am avut această nenorocire, am scăpat însă în schimb de Ruși, care ne-ar fi luat altfel sub protecția lor.

Înainte de-a ajunge principatul Ardealului sub protecție austriacă, Românii din Ardeal nu aveau voie să poarte arme și erau cu totul nedepriși pe câmpii de luptă. Oastea Ardealului o formau nobilii maghiari și secui, care trebuiau să se lupte pe cheltuiala lor în schimbul dreptului ce-l aveau de-a ține poporul de rând ca sclav. Românii erau cel mult apărători ai plaiurilor și trecătorilor. Duhul războinic era slăbit, și fire de viteaz nu putea să existe în Românii ardeleni, câtă vreme erau cu de-asila îndepărtați dela deprinderile militare.

Dar duhul războinic a izbucnit deodată în ei, puternic și nepotolit, ca o flacără înăbușită, tocmai pe timpul când Fanarioții stingeau această flacără în sufletele Românilor din Muntenia și Moldova. A fost puterea împrejurărilor și întâmplarea — ba, a fost vrea lui Dumnezeu care a iubit neamul românesc — că și de astă dată ne-am putut bucura de durerea noastră că am fost despărțiți de Carpați, unii dincolo și alții dincoace de ei. Aveam două cetăți, și când una eră împresurată

de dușmani, fugiam în cealaltă și aduceam de-
acolo mântuire. Așa ne-am purtat noi chivotul
legii, în tot cursul istoriei noastre, de dincolo
de munți dincoace, și dela noi iarăș dincolo,
și l'am avut în siguranță totdeauna. În multe,
în toate, s'a repetat prin veacuri întoarcerea
legendarilor Radu-Negru și Dragoș cu chivotul
legii din cetatea cea veghiată pe timpul răului,
ce căzuse asupra celeilalte cetăți, din care el
fugise.



Românii înând drumul lui Napoleon cel Mare.

(Episod din istoria militară a Românilor ardeleni.)

Din istoria campaniei lui Napoleon în Italia (1796—1797) e cunoscut faptul că, războinicul împărat — pe atunci numai general, tânăr, de douăzeci și șapte de ani — trei zile s'a svârcolit de geaba să respingă un batalion de austriaci, pe care dacă l-ar fi putut birui, ar fi zdrobit întreaga armată austriacă.

În raportul ce-l face însuși Napoleon către Directorul republicei spune limpede, că singur acest batalion l'a adus în neputință de a înconjură și nimici cu totul armatele imperiale ale Habsburgilor. El admiră statornicia și vitejia acestui batalion „îndrăcit“ și n'are destule cuvinte să laude îndărătnicirea acestor Nemți, a căror rezistență a fost într'adevăr neînchipuit de eroică. Cronicarii pun în gura lui Napoleon cuvintele, că de ar aveà el un asemenea batalion, ar ajunge la Viena în trei zile.

Napoleon însă nu știà pe cine laudă. Acel batalion nu erà de Nemți. În întreg batalionul

eră un singur neamț, maiorul, și-l chemă Voestenradt; toți ofițerii și soldații batalionului până la unul erau Români. Ei, Românii au apărat podul, peste care n'a putut trece Napoleon trei zile de-a rândul, cu toate că el, după însăși spusele sale, s'a opintit în chipul cel mai disperat să forțeze podul și zăgazul de peste Apone și mocirloasele lui maluri.

Eră batalionul al doilea dintr'al doilea regiment de plăeși români, din Nordul Ardealului. Celelalte două batalioane ale regimentului se luptau pe vremea aceasta la Rin cu oștirile republicei. Românii pe vremea aceia în Austria formau o armată separată, un corp mic, compus din două regimente de infanterie cu tunuri, și unul de cavalerie. Regimentul de cavalerie n'a avut prilej să se distingă în lupte; regimentele de infanterie însă — unul în Nord, la Năsăud, altul în Sud, la Făgăraș, — a fost oaste de elită, o dorobănțime despre care un istoric austriac zice că „eră singura oaste, pe ale cărei urme puteau Habsburgii s'alerge cu încredere veghiată pe câmpul de luptă“.

Termenul obicinuit de „phalanx valachica prima, secunda, tertia“ pentru batalioanele unui regiment și ale celui alt se regăsește mai prin toate ordinele de zi ale armatei austriace, până la 1866, date pe timpul luptelor câte le-au purtat Habsburgii dela 1796 încoace. Ele au fost avant-garda oștilor imperiale, și de nenumerate ori generalii își cereau onoarea de a li se da câte un batalion „transilvanico-valah“ sub comanda lor. Și iarăș de multe ori, după

lupte mari, câte o „pbalanx valachica“ erà scoasă și lăudată în fața întregii armate („în conspectu totius exercitus“ e termenul întrebunțat de generali, în rapoarte).

După ce Napoleon veni în Italia și luă comanda supremă, oștirile austriace au fost bătute mereu. Împăratul Austriei văzându-se strâmtorat, a trimis în Italia alte două corpuri de armată. Într'unul de acesta se află și batalionul românesc al doilea. Amândouă corpurile aveau să se unească, dar nu le-a dat răgaz Napoleon. În cele dintâi zile Napoleon a fost bătut de primul corp la Piave, a fost respins apoi după câteva zile dela Verona, iar în a treia luptă la Caldiero, unde Napoleon a atacat pe Austriaci cu toată puterea oștirilor sale, a aflat atâta rezistență, încât a trebuit să se retragă și a intrat în griji, căci sosiă celalt corp de armată austriacă din Tirol și-i cădeă în spate. Napoleon atunci a atacat din nou corpul de oaste ce-l aveà în față, ca să-l împingă îndărăt și să-și facă larg.

Pozițiune cea mai importantă pe care trebuia s'o ia Napoleon erà tocmai podul dela Arcolo, la Areda Veneției. Dacă ar fi luat Francezii podul, armata austriacă ar fi fost în rândul ei, ca acum înconjurată și atacată dela spate, și ar fi fost fără doar și poate nimicită,

Apărarea podului a fost încredințată batalionului românesc. Se înțelege malul erà apărat de altă oaste, dar podul însuși erà dat în seama Românilor.

Chiar în capul podului stetea căpitanul Rotar, care a și fost ucis în ziua dintâi. După datele oficiale, cei ce s'au luptat în fruntea frunții au fost stegarul Toader Răul, sergentul Gavrilă și căpitanul Herța cu cetele lor.

Nu e de compărat, bine-înțeles, dar cu toate acestea pomenesc aci lupta dela Călugăreni, pentrucă amândouă aceste lupte au puncte de asemănare. Francezii izbiră pe Români cu adevărată furie. Generalul Augereau cu steagul în mână mergea însuși în fruntea ostașilor: neisprăvind nimic, a luat atunci Napoleon steagul și a comandat atacul în persoană. În învâlmășală adjutantul său, Muinon, a căzut lângă el; Lannes generalul a fost rănit, și însuși Napoleon, apucat de vârtejul soldaților săi cari fugeau, a ajuns în mocirlă și a scăpat cu greutate din noroi.

A doua zi lupta la pod, cu Români, a ținut din zori până seara. Napoleon însă, prin mișcări dibace a înconjurat poziția și a făcut a treia zi pela amiază să se retragă Austriacii din poziția lor. Români însă la pod au ținut lupta până în amurg și apoi s'au retras și ei.

Intr'acele trei zile au murit din batalion un căpitan și o sută treizeci și cinci de ostași, trei căpitani și doi locotenenți și șase sute cincizeci și patru de soldați au fost răniți. Un căpitan cu 45 de oameni au ajuns în captivitate. Dintre răniți au murit în zilele viitoare 260, așa că apărarea podului au plătit-o Români cu viața a 395 de oameni. În mâinile Românilor au încăput 550 de Francezi,

luați ca prizonieri. Intr'aceste trei zile a fost o luptă grozavă, ceiace se vede din numărul morților, care se ridică la 20.000, cam pe atâția Francezi cât și Austriaci.

Acesta a fost „îndrăcitul“ batalion, pe care-l laudă Napoleon cu așa de mari cuvinte. O „falangă valahică“. Iar fapta ei, care i s'a părut așa de eroică și îndrăzneată celui mai îndrăzneț general al timpurilor moderne, a fost și atunci recomandată prin ordin de zi, ca exemplu de statornicie și vitejie, și este și astăzi prea mărită și neuitată. Și acum ne mai dă ca exemplu, fie prin scrieri istorice, fie prin cărți de cetire tineretului, numai cât — se înțelege — batalionul e numit „de Nemți“ sau cel puțin «batalion austriac», dar nimeni nu-și mai aduce bine-bine aminte, că el întradevăr era „transilvanico-valah“.

G. Coșbuc.



TABLA DE MATERIE

TABLA DE MATERIE

| | Pagina. |
|---|---------|
| Sus inima | 3 |
| Țara și Poporul | 4 |
| Țările Românești | 7 |
| În șanțuri | 10 |
| Cântec | 12 |
| Curtea de Argeș | 15 |
| Cărturăria românească | 19 |
| Jocul călușarilor | 21 |
| Graiul neamului | 24 |
| Cântecul lui Iancu | 26 |
| Cum trăia Domnitorul în război | 27 |
| Crăciunul în Tabără | 30 |
| Intemeierea Regalității | 32 |
| Cântecul Redutei | 38 |
| Cetatea Neamțului | 41 |
| Cântec | 45 |
| Drapelul | 46 |
| Eu sunt soldat | 48 |
| Primele fapte ale lui Mihai-Vodă Viteazul | 50 |
| Eroul de la Königsraetz | 53 |
| Cântec ostășesc | 55 |
| Condeele lui Mircea Vodă | 57 |
| Scut și armă | 59 |
| Bătălia dela Călugăreni | 61 |
| Oștirile lui Alah | 64 |
| Lupta dela Călugăreni | 67 |

| | |
|--|-----|
| Cele din urmă fapte și mișeleasca ucidere a lui Mihai Vodă | |
| Viteazul | 72 |
| Moartea lui Gelu | 77 |
| Adăposturi prin munți | 82 |
| In Vrancea | 84 |
| Dorobanțul | 87 |
| Sfatul Bătrânilor | 89 |
| Uciderea mișelească a lui Mihai Vodă Viteazul | 91 |
| Simon cismarul | 94 |
| Golia ticălosul. | 98 |
| Casele Domnești | 100 |
| Tactica militară a Românilor. | 104 |
| Valea Hațegului | 108 |
| Povestea căprarului | 112 |
| Inmormântările | 115 |
| Prieteni dușmăniți | 119 |
| Pe Dealul Plevnei | 124 |
| Iașii. | 125 |
| Despre proverbe | 128 |
| Mănăstirea și Peștera Polovraci | 131 |
| In Vâlcea. | 135 |
| Pe cheia Bistriții. | 140 |
| Morții străluciți ai neamului | 142 |
| Câmpia libertății | 148 |
| Duhul războinic al Românilor. | 155 |
| Românii ținând drumul lui Napoleon cel Mare | 158 |

